

—

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

другий (магістерський) рівень вищої освіти

**на тему: Теоретико-методичні аспекти обліку і оподаткування
зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства**

Виконала:

Науменко Іва Вікторівна
здобувач спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Керівник:

Ткаль Ярміла Сергіївна
доцент кафедри обліку і оподаткування

Рецензент:

Мазіна Наталія Миколаївна
головний бухгалтер Сумського національного
аграрного університету м. Суми

Суми – 2025

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

Обліку і оподаткування

Ступінь вищої освіти

Магістр

Спеціальність

071 «Облік і оподаткування»

Завідувач кафедри

Затверджую:
І.М. НАЗАРЕНКО

« 08 » листопада 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Науменко Іви Вікторівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Теоретико-методичні аспекти обліку і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства

2. База практичного дослідження:

ТОВ «АРЧІ» Хмільницького району Вінницької області

керівник роботи **Ткаль Ярміла Сергіївна, к.е.н., доцент**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від 25.11. 2024 р. № 3878/ос

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 08 грудня 2025 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична, податкова звітність,

законодавчо-нормативні акти з питань обліку і оподаткування, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного стану та вдосконалення обліку, аналізу, аудиту і оподаткування.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити понятійну сутність «зовнішньоекономічної діяльності», як об'єкта обліку;

вивчити законодавчо-нормативну базу та інформаційне забезпечення з теми дослідження;

провести підбір та аналіз наукових літературних джерел з тематики дослідження;

навести організаційно-економічну характеристику досліджуваного ТОВ «АРЧІ»;

розкрити стан організації обліку і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності;

визначити особливості методики обліку і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності у базовому ТОВ «АРЧІ»;

надати пропозиції щодо вдосконалення обліку і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в умовах функціонування досліджуваного ТОВ «АРЧІ»;

сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання

« 08 » листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	листопад 2024 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2024 р. - січень 2025 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	лютий-липень 2025 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень-жовтень 2025 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	жовтень-листопад 2025 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	листопад 2025 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	01-04 грудня 2025 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-10 грудня 2025 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	08 грудня 2025 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	08-10 грудня 2025 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	11-12 грудня 2025 р.	

Здобувач вищої освіти за другим
(магістерським) рівнем

Іва НАУМЕНКО

Керівник роботи

Ярміла ТКАЛЬ

АНОТАЦІЯ

Науменко І.В. Теоретико-методичні аспекти обліку та оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» за освітньою програмою «Облік і оподаткування» зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Сумський національний аграрний університет, Суми, 2025.

Кваліфікаційна робота присвячена всебічному дослідженню ключових теоретичних, методологічних та практичних аспектів організації бухгалтерського обліку та оподаткування зовнішньоекономічної діяльності на прикладі ТОВ «АРЧІ», що здійснює свою діяльність у Хмельницькому районі Вінницької області. У дослідженні особливу увагу приділено визначенню економічної сутності та змісту зовнішньоекономічної діяльності як одного з основних напрямів розвитку вітчизняного бізнесу, що сприяє інтеграції України до світового господарського простору, підвищенню її інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності.

У межах роботи охарактеризовано структуру, функції та напрями зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Проведено глибокий аналіз експортних та імпорتنих операцій, їх документального оформлення, облікового супроводу, податкових наслідків та законодавчого регулювання. Вивчено нормативно-правову базу, яка регламентує порядок ведення обліку та оподаткування таких операцій, включаючи міжнародні договори, митне законодавство, Податковий кодекс України та інші акти, що мають безпосереднє відношення до ЗЕД.

У роботі розглянуто систему суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, визначено особливості їх правового статусу, умови набуття права на здійснення зовнішньоекономічної діяльності, види ЗЕД та форми її реалізації. Проаналізовано принципи організації цієї діяльності з

урахуванням міжнародних стандартів, практичних вимог і економічних реалій, в яких функціонують сучасні українські підприємства.

Проведено діагностику діючої облікової політики підприємства у сфері ЗЕД, оцінено її ефективність, відповідність чинному законодавству та здатність забезпечити повне, достовірне й своєчасне відображення господарських операцій. Виявлено основні проблемні аспекти в системі обліку та аналітичного забезпечення, серед яких – недостатній рівень автоматизації, ускладнена процедура митного оформлення, складність податкового адміністрування операцій із нерезидентами тощо.

У рамках дослідження запропоновано комплекс заходів щодо удосконалення організації облікового процесу, серед яких – впровадження сучасних програмних рішень, гармонізація внутрішньої облікової політики з міжнародними стандартами фінансової звітності, оптимізація документообігу та підвищення кваліфікації персоналу. Надано рекомендації щодо мінімізації податкових ризиків, раціонального використання пільг, передбачених законодавством, та вдосконалення форм звітності.

Окрема увага приділена аналітичному забезпеченню управлінських рішень у сфері ЗЕД. Зокрема, розроблено прикладну модель аналізу ефективності зовнішньоекономічних операцій, що може бути використана керівництвом підприємства для формування стратегії розвитку, зниження витрат і підвищення прибутковості діяльності.

Результати дослідження мають прикладне значення та можуть бути впроваджені в практику діяльності підприємств малого і середнього бізнесу, що здійснюють зовнішньоекономічні операції. Їх використання сприятиме зміцненню фінансової стабільності, підвищенню ефективності управління ресурсами та адаптації до вимог зовнішнього середовища.

Ключові слова: облік, оподаткування, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт.

ABSTRACT

Naumenko I.V. Theoretical and methodological aspects of accounting and taxation of foreign economic activity of agricultural enterprises. Qualification work for obtaining a higher education degree “Master” under the educational program “Accounting and Taxation” in the specialty 071 "Accounting and Taxation." Sumy National Agrarian University, Sumy, 2025.

The thesis is devoted to a comprehensive study of key theoretical, methodological, and practical aspects of organizing accounting and taxation of foreign economic activity using the example of ARCHI LLC, which operates in the Khmilnytskyi district of the Vinnytsia region. The study pays special attention to defining the economic essence and content of foreign economic activity as one of the main directions of domestic business development, which contributes to Ukraine's integration into the global economic space, increasing its investment attractiveness and competitiveness.

The work describes the structure, functions, and directions of the enterprise's foreign economic activity. An in-depth analysis of export and import operations, their documentation, accounting support, tax consequences, and legislative regulation was conducted. The regulatory and legal framework governing the accounting and taxation of such operations is studied, including international treaties, customs legislation, the Tax Code of Ukraine, and other acts directly related to foreign economic activity.

The paper examines the system of foreign economic activity entities, defines the peculiarities of their legal status, the conditions for acquiring the right to conduct foreign economic activity, the types of foreign economic activity, and the forms of its implementation. The principles of organizing this activity are analyzed, taking into account international standards, practical requirements, and economic realities in which modern Ukrainian enterprises operate.

The current accounting policy of the enterprise in the field of foreign economic activity is diagnosed, its effectiveness, compliance with current

legislation, and ability to ensure complete, reliable, and timely reflection of economic transactions are assessed. The main problematic aspects in the accounting and analytical support system have been identified, including insufficient automation, complicated customs clearance procedures, and the complexity of tax administration of transactions with non-residents.

The study proposes a set of measures to improve the organization of the accounting process, including the introduction of modern software solutions, harmonization of internal accounting policies with international financial reporting standards, optimization of document flow, and staff training. Recommendations are provided on minimizing tax risks, rational use of benefits provided by law, and improving reporting forms.

The study proposes a set of measures to improve the accounting process, including the introduction of modern software solutions, harmonization of internal accounting policies with international financial reporting standards, optimization of document flow, and staff training. Recommendations are provided on minimizing tax risks, rational use of benefits provided by law, and improving reporting forms.

Particular attention is paid to analytical support for management decisions in the field of foreign economic activity. In particular, an applied model for analyzing the effectiveness of foreign economic operations has been developed, which can be used by enterprise management to formulate a development strategy, reduce costs, and increase profitability.

The results of the study are of practical importance and can be implemented in the activities of small and medium-sized businesses engaged in foreign economic operations. Their use will contribute to strengthening financial stability, improving resource management efficiency, and adapting to the requirements of the external environment.

Keywords: accounting, taxation, foreign economic activity, export, import.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	13
1.1 Поняття та сутність зовнішньоекономічної діяльності	13
1.2 Концептуальні основи принципів здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання	19
1.3 Нормативно-правове регулювання обліку і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства	22
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «АРЧІ» ХМІЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	27
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	27
2.2 Організація обліку зовнішньоекономічної діяльності у ТОВ «АРЧІ»	32
2.3 Напрями удосконалення облікового забезпечення на підприємстві	44
РОЗДІЛ 3 ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	55
3.1 Особливості оподаткування та організація зовнішньоекономічної діяльності в умовах законодавчих змін	55
3.2 Оподаткування, облік та напрями удосконалення роботи сільськогосподарських підприємств	63
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення економічне співробітництво України з іншими країнами набуває актуальності та дозволяє українським компаніям виходити за межі внутрішнього ринку. Це дає можливість інтеграції в світову економіку, зміцнення міжнародних відносин і підвищення економічного росту. Пріоритетним є знання законодавчих документів, оскільки вони регулюють правові норми відносини у галузі зовнішньої торгівлі. Здійснення зовнішньої торгівлі позитивно впливає на розширення ринку збуту, відкриває нові можливості, забезпеченню покращення економічних взаємозв'язків, створення благополучних умов та формування ринкових відносин.

Проблемами правового врегулювання зовнішньоекономічної діяльності займаються правознавці, економісти в галузі економіки, менеджменту та права, іноземні фахівці, міжнародні експерти, які висвітлюють інформацію в своїх працях, тезах, конференціях, семінарах, та внесли значний внесок у дослідженні зовнішньоекономічної діяльності: Батюк Р. [1], Герасимчук Н.В. [2], Іванієнко В.В., Іванієнко К.В. [3], Карачина Н.П., Сметанюк О.А., Вітюк А.В., Мукоід Д.Д. [5], Карпенко М.О., Карпик Ю.С. [6], Кіріллова Л.В. [7], Коваль В., Вдовенко Н., Зось-Кіор М. [8], Кравченко М.В. [9], Крисоватий А.І., Панасюк В.М., Мельничук І.В. [10], Лубенченко О.Е. [11], Мельник Л.Г. [12], Мельничук І.І., Сабадаш Ю.О. [13], Мойсеєнко І.П., Кузнецова Г.С., Безродна М.С. [14], Пилипенко І.В. [22], Савчук В.М. [25], Яценко О.М., Завадська Ю.С. [26], та інших науковців.

У роботах зазначених вчених розглядаються різноманітні аспекти правового урегулювання ЗЕД, зокрема в контексті інвестицій, фінансових операцій, міжнародних відносин, транскордонної торгівлі та адаптацію законодавства України до законодавства ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконувалася в межах науково-дослідної теми

Сумського національного аграрного університету кафедри обліку і оподаткування: «Теоретичні, методологічні та практичні аспекти трансформації формування та аудиту обліково-звітної компоненти управління підприємств (установ, організацій) в транспарентних умовах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації 0122U001378)».

Мета дослідження полягає у вивченні теоретико-методичних аспектів обліку і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства відповідно до національних стандартів та розробленні пропозицій щодо їх вдосконалення.

Завдання дослідження. Необхідність реалізувати мету дослідження допомагає вирішення в даній роботі наступних завдань:

- розглянути нормативно-правову базу, яка регулює здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні та її адаптацію до вимог Європейського Союзу;
- проаналізувати умови попиту і пропозиції товарів і послуг на світовому ринку, визначити чинники, які впливають на ефективність ЗЕД;
- дослідити особливості документального оформлення експортно-імпортних операцій відповідно до чинного законодавства;
- надати фінансово-економічну характеристику діяльності ТОВ «АРЧІ» як об'єкта дослідження;
- висвітлити поняття зовнішньоекономічної діяльності, визначити суб'єктів ЗЕД, проаналізувати особливості їх правового статусу;
- оцінити організаційні засади здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні, виявити актуальні проблеми та шляхи їх подолання;
- вивчити систему бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві, розглянути порядок обліку експортно-імпортних операцій;
- дослідити податкові аспекти зовнішньоекономічної діяльності, включаючи порядок оподаткування ПДВ і податком на прибуток, з урахуванням валютних операцій;

– запропонувати практичні рекомендації щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ЗЕД для підвищення ефективності управління та мінімізації ризиків.

Методи дослідження. Дослідження базується на діалектичному методі пізнання, що забезпечує системний підхід до вивчення обліку та оподаткування ЗЕД. У дослідженні застосовано загальнонаукові методи: спостереження – аналізу практики ведення обліку на ТОВ «АРЧІ»; порівняння – для зіставлення нормативних вимог і методичних підходів; аналіз і синтез – для вивчення облікових даних та формування узагальнених висновків; індукцію й дедукцію – для логічного обґрунтування результатів; узагальнення – для розробки практичних рекомендацій.

Об’єктом дослідження є теоретичні, практичні аспекти, правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності на базі ТОВ «АРЧІ» Хмельницького району Вінницької області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів обліку, особливості правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства.

Інформаційна база дослідження: законодавчі, нормативні документи, форми звітності сільськогосподарського підприємства за 2022-2024 роки ТОВ «АРЧІ», статистичні дані зовнішньоекономічної діяльності.

Наукова новизна виражається в теоретичному обґрунтуванні та вдосконалення звітності діяльності щодо експорту та імпорту ТОВ «АРЧІ» є:

– удосконаленні системи обліку експортно-імпортних операцій на сільськогосподарському підприємстві ТОВ «АРЧІ» шляхом впровадження деталізованого обліку валютних операцій та врахування курсових різниць при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

– формуванні пропозицій щодо створення облікової політики підприємства, яка на даний момент відсутня, із зазначенням порядку ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності, а також документообігу в умовах здійснення ЗЕД;

- обґрунтуванні доцільності впровадження системи автоматизованого обліку ЗЕД із використанням спеціалізованих програмних продуктів для аграрного сектору з метою підвищення оперативності та достовірності облікових даних;

- розробці практичних рекомендацій для покращення податкового обліку та звітності ЗЕД, включаючи правильне відображення операцій з ПДВ, ведення валютного обліку, податкової документації та оптимізацію розрахунків з нерезидентами.

Апробація результатів роботи. Важливим аспектом є дотримання вимог міжнародних, українських стандартів та регламентів. Проведення аналізу фінансових показників, оцінка ризиків, що допомагає вирішувати та стабільно працювати на зовнішньому ринку. Також важливо мати зворотні зв'язки з міжнародними партнерами, що дасть можливість планувати та підтримувати зовнішньоекономічну діяльність на належному рівні та запобігати можливим помилкам у майбутньому.

Публікації участь в конференціях. Результати проведених досліджень, що містяться в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію та отримали схвалення на науково-практичній конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (м. Суми, 14-18 квітня 2025 року) та Міжнародній науково-практичній конференції «International experience in scientific research» (м. Чикаго, 25-27 вересня 2025 року).

Публікації. Результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях. Основні результати дослідження публікувались у двох наукових працях автора, в тому числі 2 тези доповіді.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг кваліфікованої роботи – 70 сторінок, робота містить 8 таблиць, 5 рисунків. Список використаних джерел – 31 джерело.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Поняття та сутність зовнішньоекономічної діяльності

В умовах економічного розвитку зовнішньоекономічна діяльність є важливим фактором зростання економіки для будь якої держави, в тому числі і для України, це може проявлятися в різних формах виходу підприємства на міжнародний ринок. Завдяки веденню зовнішньоекономічної діяльності країни вирішують проблеми нестачі продовольчих і сировинних товарів, енергоносіїв і таке інше. Перебудова української економіки відбувається паралельно із зростанням включення нашої держави до світової господарської системи. Інтеграція України у глобальне економічне середовище та залучення її до міжнародного бізнесу посилюють важливість і значення зовнішньоекономічної діяльності підприємств [1].

Початком формування світового господарства вважають міжнародний поділ праці, який ґрунтується на економічно вигідній спеціалізації виробництва окремими країнами. Відокремлюють дві форми міжнародного поділу: міжнародну спеціалізацію та міжнародне виробниче кооперування. Міжнародна спеціалізація є формою поділу праці між країнами, де підвищення виробництва продукції в деяких країнах відбувається завдяки поступовому розмежуванню та поглибленню сфер національного виробництва продуктів для світового ринку. Міжнародна виробнича співпраця ґрунтується на предметній спеціалізації і є формою поділу праці у світовому господарстві. Тобто, міжнародна виробнича співпраця – це є результат взаємодії виробництв, що функціонують у межах світового поділу

праці. Вона полягає у включенні держав до системи міжнародного поділу праці за умови збереження виробничих процесів національних кордонів. Свій теоретичний фундамент ця концепція отримала в працях представників класичної економічної школи – А. Сміта та Д. Рікардо, які розробили теорію порівняльних витрат. В її основі лежить твердження порівняльних витрат виробництва, про те, що країни різняться за витратами на виробництво окремих товарів. Тому раціональним є зосередження кожної держави на випуску продукції, що потребує мінімальних витрат. Завдяки такій спеціалізації країна може через міжнародний обмін отримувати ті товари, виробництво яких у неї є дорожчим, ніж у партнерів по світовому ринку [2].

Економічні зміни, що відбуваються в Україні, спрямовані з одного боку, на поступове включення українських підприємств у систему міжнародних економічних відносин, а з іншого – на залучення іноземних компаній до ведення в діяльність нашої держави [3].

Після подій 2014 року зміни спрямовані на модернізацію економічної структури, реформуванню інститутів, посиленню інтеграції на міжнародний ринок. Важливість розвитку країн, зокрема й України, невідпинно зростає. Історичний досвід багатьох держав підтверджує позитивний ефект і доцільність розширення їх участі у міжнародному поділі праці та різних формах міжнародної співпраці. Без сумніву можна стверджувати, факт, що зовнішньоекономічна діяльність становить одну із ключових передумов економічного зростання для кожної країни. Це стає особливо важливим в умовах інтенсивного розвитку міжнародної економічної інтеграції особливо важливим в умовах інтенсивного розвитку, транснаціоналізації, розширення світового господарства та поглиблення міжнародного поділу праці [14].

Зовнішньоекономічна діяльність також сприяє зміцненню та розвитку нових шляхів експортного потенціалу. Саме завдяки зовнішньоекономічній діяльності наша країна має можливість частково компенсувати дефіцит енергоносіїв, сучасного обладнання, технологій і товарів широкого вжитку [5].

Зовнішньоекономічну діяльність можна вважати одним з основних джерел доходу країни.

Сутність зовнішньоекономічної діяльності виявляється у комплексі економічних процесів:

- по-перше – це важливий і потужний чинник зростання економіки та розвитку будь-якої країни;
- по-друге – механізм залучення економіки інших країн до світового господарства, це свідчить про те, що процеси міжнародного поділу праці та кооперації набувають особливого значення в умовах значних тенденцій підвищення глобалізації.

Поняття «зовнішньоекономічна діяльність» в Україні з'явилося в 1987 році з початком економічної реформи, коли держава відмовилась від монополії на здійснення зовнішніх економічних операцій. Підприємства отримали можливість виходити на світовий ринок та розвивати зовнішньоекономічну діяльність [12].

Після проголошення незалежності України у 1991 році було зроблено низку кроків для значного послаблення обмежень у сфері ЗЕД і розширення прав підприємств. У цей час були ухвалені важливі законодавчі акти. У 1991 році прийнято закони про зовнішньоекономічну діяльність та митну справу у 1992 році – єдиний митний тариф, через два роки порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті, а пізніше – про операції давальницькою сировиною, режим іноземного інвестування та інші [26].

На підставі основних господарських підходів до ведення зовнішньоекономічної діяльності були відокремлені та сформувався два головні поняття – зовнішньоекономічні зв'язки і зовнішньоекономічна діяльність.

Зовнішньоекономічні зв'язки – це різноманітні форми й спроби взаємодії між державами у сфері міжнародних економічних відносин. Поняття «зовнішньоекономічні зв'язки» відтворюють систему господарських

відносин, що виникають в результаті руху матеріальних, фінансових та інших ресурсів між країнами та суб'єктами економічної діяльності. Такі відносини охоплюють ключові напрями економічної діяльності, а саме виробництво, торгівлю, інвестиції та фінанси.

Завдяки зовнішньоекономічним зв'язкам попит світового ринку впливає на внутрішній, що стримує розвиток виробничих потужностей та сприяє активному зростанню аграрного сектору, промисловості, торгівлі, сфери послуг і фінансових установ.

Зовнішньоекономічні зв'язки класифікуються: за напрямком руху товарів – експорт і імпорт; за змістом діяльності – торгівельні, фінансові, виробничі та інвестиційні. Основними формами є торгівля, бартер, інжинирінг, лізинг, франчайзинг, інформаційний обмін, консалтинг та інші види.

На формування цих зв'язків впливають різні чинники, що спрямовують їх розвиток, забезпечують функціонування в межах економічної та політичної системи та захист інтересів держави [8].

Оцінювання зовнішньоекономічних зв'язків здійснюється за показниками абсолютних, відносних показників структури, географічних розташувань, динаміки експорту й імпорту, а також показники інтенсивності та ефективності. Ці показники дають можливість проаналізувати зміни в міжнародних економічних взаємодіях, зробити узагальнення та висновки.

Поняття зовнішньоекономічної діяльності означає участь підприємств, суб'єктів господарської діяльності в міжнародній діяльності. В законодавстві України термін зовнішньоекономічна діяльність означає – це діяльність українських та іноземних суб'єктів господарської діяльності, що здійснюється, як в межах території України, так і за кордоном [22].

Зовнішньоекономічна діяльність у всіх країнах спрямована на:

- реалізацію переваг міжнародного поділу праці для підвищення ефективності національної економіки;

- створення умов для вирівнювання темпів економічного розвитку різних держав;
- забезпечення порівняння витрат виробництва на національному рівні.

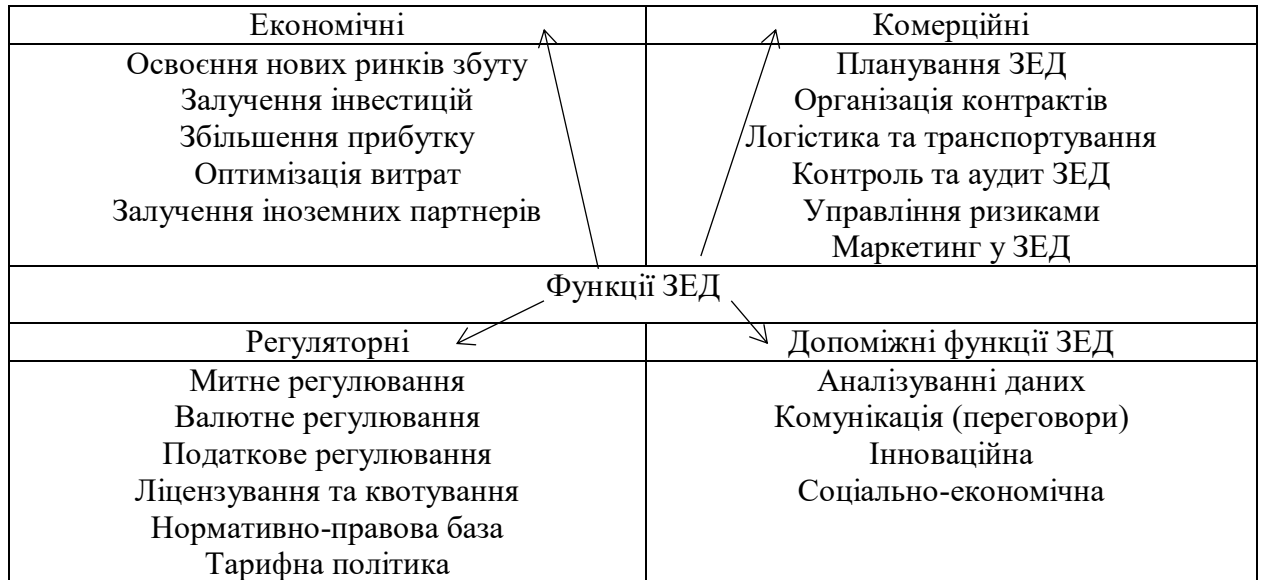

Рисунок 1.1 – Функції зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: сформовано автором на основі власних спостережень

Матеріальною базою ЗЕД є зовнішньоекономічний комплекс країни або регіону, яка представляє собою сукупність галузей, підгалузей, підприємств, організацій, виробляють продукцію на експорт, використовуючи імпорتنі товари, послуги або здійснюють інші види і форми зовнішньоекономічної діяльності [9].

Одним з головних завдань зростання зовнішньоекономічного комплексу є інтеграція виробничих та зовнішньоекономічних видів діяльності в єдину ефективну систему. Для України умовами успішного розвитку зовнішньоекономічного комплексу є:

- зміцнення та нарощування експортного потенціалу;
- розширення самостійності суб'єктів господарювання у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- підвищення конкурентоспроможності виробничо-господарського комплексу країни загалом та в тому числі окремих суб'єктів господарювання.

Основними суб'єктами ЗЕД є підприємства, як показує практика інших країн, близько 85% усіх зовнішньоекономічних операцій виконують саме підприємства, тоді як 15/% – міністерства, відомства та об'єднання підприємств. Підприємство – це незалежний, суб'єкт господарської діяльності, що здійснює виробництво продукції або надає послуги з метою задоволення потреб населення та отримання прибутку [6].

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства ґрунтується можливості одержання економічних вигод через переваги міжнародного поділу праці та ділових відносин. Це свідчить, що виробництво окремих товарів, або надання послуг за кордон може бути біль вигідним, ніж в межах країни. Тому ЗЕД здійснюється там, де із ким це рентабельно [7].

Іншими словами можна сказати, що зовнішньоекономічна діяльність підприємства це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою та науково-технічною діяльністю, експортом та імпортом продукції, а також виходом на зовнішній ринок. Водночас така діяльність має свої особливості, пов'язані з її реалізацією на міжнародному рівні та взаємодією з суб'єктами господарювання інших країн.

Основними шляхами розвитку зовнішньоекономічної діяльності є:

- розширення ринку збуту продукції за кордон для збільшення прибутку;
- закупівля необхідної сировини, продукції, комплектуючих, нових технологій та обладнання;
- залучення інженерно-технічних, консультаційних та інших послуг для підвищення якості продукції та зменшення витрат;
- залучення іноземних інвестицій для модернізації виробництва, зміцнення експортного потенціалу та конкурентних позицій на світових ринках;

- участь у міжнародному поділі праці, спеціалізації та об'єднання для розвитку економіки.

Основною структурною одиницею ЗЕД є зовнішньоекономічна операція. Зовнішньоекономічна операція – це комплекс дій контрагентів різних країн з метою підготовки, укладання та виконання торгових, інвестиційних або інших економічних угод.

Зовнішньоекономічна операція може здійснюватися в таких напрямках:

- міжнародна торгівля, а саме експортно-імпортні операції, реекспорт, реімпорт, зустрічна торгівля, суперницькі операції;
- міжнародний трансфер технологій (ліцензійні і франчайзингові угоди, інжиніринг, реінжиніринг, консалтинг);
- міжнародні інвестиції (створення спільних підприємств з іноземним капіталом, інвестиції у вільних економічних зонах) [10].

Зовнішньоекономічна діяльність виступає ключовим інструментом інтеграції країни у світове господарське середовище. Діяльність забезпечується не лише обміном товарів, послугами та технологіями, а й формуванням міцних економічних зв'язків, що сприяють розвитку конкурентних переваг, підвищенню ефективності використання ресурсів та модернізації виробництва. Завдяки цій діяльності держава отримує доступ до міжнародних ринків, інновацій і капіталів, що в підсумку стимулює економічне зростання та зміцнює її позицію у глобальній економіці.

1.2 Концептуальні основи принципів здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

- фізичні особи – громадяни України, іноземці та особи без громадянства, що мають цивільну правоздатність і здійснюють діяльність згідно з законодавством України та постійно проживають на її території;

- юридичні особи – зареєстровані в Україні та мають постійне місцезнаходження на її території (організації, об'єднання всіх форм власності, включно акціонерними товариствами, асоціаціями, концернами, консорціумами, спілками, банками, фінансовими та консультативними установами), у тому числі іноземними;

- фізичні, юридичні, які не є юридичними особами за законами України, але мають постійне місцезнаходження на її території та мають право здійснювати господарську діяльність;

- компанії та представництва іноземних юридичних осіб, створені у відповідності до законодавства інших держав;

- спільні підприємства за участю українських та іноземних суб'єктів господарювання зареєстровані в Україні;

- державні замовники у сфері оборони;

- інші суб'єкти господарювання, визначені законами України [13].

Державна в особі її органів та місцевих органів влади, а також інші держави, які беруть участь у здійсненні господарської діяльності та керуються такими принципами:

- суверенітет народу України – право народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, виконувати міжнародні договори та зобов'язання керуючись законами, що діють на її території;

- свобода зовнішньоекономічного підприємства – право суб'єктів добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки зовнішньоекономічної діяльності, обирати форми діяльності, власність на результати діяльності, дотримуючись порядку встановленого законами;

- юридична рівність і недискримінація – рівність всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності перед законом, заборона дискримінації та необґрунтованих обмежень;

- верховенство закону – регулювання ЗЕД лише законами України, заборона нормативних актів нижчого рівня, які обмежують права суб'єктів;

- захист права та інтересів суб'єктів ЗЕД – забезпеченні рівного захисту українських і іноземних суб'єктів всередині та за межами України, захист державних інтересів відповідно до закону та міжнародного права;

- принцип еквівалентності обміну – заборона демпінгу при імпорті та експорту товарів.

Види зовнішньоекономічної діяльності в Україні включають:

- експорт та імпорт товарів, капіталів, робочої сили;
- надання та отримання різноманітних послуг (виробничих, транспортних, страхових, консультаційних, маркетингових, туристичних тощо);
- науково-технічну, виробничу та навчальну кооперацію;
- міжнародні фінансові операції з цінними паперами;
- кредитні та розрахункові операції, створення банківських, кредитних і страхових установ;
- спільна підприємницька діяльність та створення спільних підприємств;
- передача ліцензій, патентів, торгових марок, ноу-хау;
- організація виставок, аукціонів, конференцій, симпозіумів та інших комерційних заходів;
- товарообмінні операції (бартер, зустрічна торгівля);
- орендні та лізингові операції;
- операції з валютою на аукціонах, міжбанківському та регульованому ринку;
- роботи фізичних осіб за контрактами;
- інші види ЗЕД, не заборонені законом.

Посередницькі операції, де право власності на товар не переходить до посередника (комісійні, агентські договори тощо), здійснюються без обмежень.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств в Україні пов'язана зі здійсненням експортно-імпортних операцій, яка може мати різні прояви і

тенденції. У цьому випадку слід чітко розрізняти поняття виду і форм зовнішньоекономічних зв'язків.

1.3 Нормативно-правове регулювання обліку і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства

Законодавство України змінюється, зазначені зміни в законодавстві відбуваються у зв'язку з гармонізацією українського законодавства з європейськими стандартами. Так в Україні затверджена програма пристосування законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Метою пристосування законодавства є імплементація правової системи України з врахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір до нього вступити. Імплементація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною частиною процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що своєю чергою є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики [25].

Отже, у зв'язку з адаптацією законодавства до Європейського Союзу деякі нормативні акти втратили чинність, наприклад замість окремого Закону про митну справу - норми, що здійснюють регулювання митної сфери в Україні, тепер містяться переважно в Митному Кодексі України, який встановлює правила стягнення митних платежів, здійснення митного контролю та процедури переміщення товарів за кордон.

Станом на сьогодні підприємства в зовнішньоекономічній діяльності керуються наступним нормами законодавства, зокрема законом про зовнішньоекономічну діяльність, Митним кодексом, а також Господарським кодексом України, що визначає правові основи ЗЕД. Крім того, діяльність регулюється актами про валютне регулювання, Податки та мита, а також нормативними документами Кабміну України, що затверджують процедури та правила ведення ЗЕД.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють ЗЕД є:

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який встановлює правові основи для здійснення зовнішньоекономічних операцій, прав та обов'язків суб'єктів ЗЕД. Митний кодекс України: встановлює правила митного контролю, процедури переміщення товарів через кордон та порядком сплати митних платежів.

Господарський кодекс України: відповідно до Конституції України встановлює правові основи господарської діяльності, загальні положення про господарську діяльність, а також і зовнішньоекономічну, як одну з її форм. Основні напрямками та формами участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання, антимонопольне врегулювання, захист суб'єктів господарювання, споживачів від недобросовісної економічної конкуренції, господарську комерційну діяльність.

Законодавство про валютне регулювання: визначає правила проведення операцій з іноземною валютою та розрахунків у сфері ЗЕД.

Податкове законодавство: включає норми, що стосуються податків та зборів з експорту, імпорту товарів та послуг.

Постанови Кабінету Міністрів України.

Уряд України здійснює регулювання ЗЕД шляхом прийняття постанов та розпоряджень, що деталізують процедури та встановлюють правила у певних сферах ЗЕД.

Також додатково слід враховувати:

Міжнародні договори: угоди, укладені Україною з іншими державами, які можуть впливати на умови ведення ЗЕД.

Внутрішні документи підприємства: статут, положення про ЗЕД, накази та інструкції, що регламентують діяльність підприємств.

Первинні документи: митні декларації, договори, накладні та банківські документи є ключовими для підтвердження операції ЗЕД та обліку.

Основні види зовнішньоекономічних зв'язків це група взаємозв'язків, об'єднаних за однією ознакою, наприклад товаром чи послугою, до яких належать:

Міжнародна торгівля (експорт та імпорт товарів), кредитні взаємини, науково-технічне співробітництво, діяльність у сфері послуг та валютно-фінансові операції.

Це дозволяє суб'єктам господарювання та державам взаємодіяти на міжнародному рівні.

З цієї ознакою зовнішньоекономічні зв'язки поділяються на

- зовнішньоторгівельні;
- фінансові;
- виробничі;
- інвестиційні.

Верховна Рада України є вищим органом регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

До повноважень належать:

- ухвалення, внесення змін, доповнень та скасування законів щодо зовнішньоекономічної діяльності;
- визначення основних напрямків зовнішньоекономічної політики країни;
- розгляд та користування структури органів, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність;
- заключення міжнародних договорів та приведення законодавства у відповідність з ними;
- встановлення спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності та заборону експорту або імпорту певних товарів;
- прийняття відповідних заходів на дискримінаційні або недружні дії інших країни, митних союзів чи економічних об'єднань, включно з ембарго або обмеженням режиму найбільшого сприяння.

Кабінет Міністрів України:

- реалізує державну зовнішньоекономічну політику відповідно до законів;
- координує діяльність міністерства та інших органів виконавчої влади у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а також роботу торгівельних представництв за кордоном;
- приймає нормативні акти управління у сфері зовнішньоекономічної діяльності, передбачених законами;
- проводить переговори та укладає міжурядові договори;
- здійснює забезпечення платіжного балансу, раціональне використання валютного фонду та виконання рішень Ради Безпеки ООН у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- застосовує заходи у відповідь на недружні дії до інших держав та економічних об'єднань.

Національний банк України:

- керує золотовалютними резервами та іншими державними цінностями, а саме зберігання а використання;
- представляє інтереси країни у взаєминах з міжнародними банківськими та фінансовими установами;
- регулювання курсу національної валюти;
- здійснює облік державних кредитів та операції з валютними ресурсами;
- виступає гарантом кредитів для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- делегує виконання своїх функцій банку для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства, забезпечує формування та реалізацію державної політики:

- координує зовнішньоекономічну діяльність;
- контролює дотримання законів і міжнародних договорів;

- проводить антидемпінгові та спеціальні розслідування в порядку, визначеному законами;
- виконує інші функції відповідно до чинного законодавства.

Митні органи, здійснюють митний контроль відповідно законодавства. Антимонопольний комітет контролює дотримання законодавства про конкуренцію, а міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі регулює зовнішньоекономічну діяльність та проводить розслідування щодо недобросовісної конкуренції [23].

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності ведуть бухгалтерський та оперативний облік зовнішньоекономічних операцій, а також статистичну звітність за встановленими правилами, інструкціями. Бухгалтерський облік зовнішньоекономічної діяльності ведеться згідно з Планом рахунків затверджених інструкцією про його використання зі змінами та доповненнями. Суб'єкти можуть самі визначати порядок аналітичного обліку. Таким чином, банки мають право отримувати інформацію про фінансовий стан підприємств для кредитування. Аудит зовнішньоекономічної діяльності здійснюють уповноважені незалежні аудиторські організації. Кожен суб'єкт ЗЕД має право на отримання необхідної інформації, яка не становить державної або комерційної таємниці. Склад і обсяг комерційної таємниці визначаються Цивільним кодексом України.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «АРЧІ» ХМІЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

ТОВ «АРЧІ» знаходиться в с. Михайлин Хмельницького району Вінницької області. Підприємство займається вирощуванням зернових та технічних культур, овочі і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів, інших однорічних і дворічних культур; розведенням великої рогатої худоби, буйволів та свиней.

ТОВ «АРЧІ», зареєстроване 16.09.2004 року за юридичною адресою: Україна, Вінницька область, Хмельницький район, село Михайлин, вулиця Миру, будинок 72. Свідоцтво про держану реєстрацію юридичної особи №АОО 700167. Індивідуальний податковий номер 327458602082.

Товариство з обмеженою відповідальністю має майно, самостійний та зведений баланс.

Основний від діяльності ТОВ «АРЧІ» відповідно до КВЕД включає:

- вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;
- розведення свиней.

Директор ТОВ «АРЧІ»: Щелинський Олександр Єгорович

Головний бухгалтер: Поляков Федір Анатолійович

Код ЄДРПОУ 32745862

ТОВ «АРЧІ» також відоме, як ефективне, розвинене та сучасне сільськогосподарське підприємство, де щорічно проводяться польові дослідження та працює ДемоЦентр компанії «Басф». Вони активно проводяться відкриті заходи для фахівців галузі. Отже, ТОВ «АРЧІ» працює у різних напрямках

сільського господарства від вирощування культур до розведення тварин та має позитивну репутацію в галузі.

Таблиця 2.1 – Структура та склад обсягів реалізації продукції сільськогосподарського господарства

Назва виду продукції	2022 р.		2024 р.		В середньому 2022-2024 рр.	
	Вартість реалізованої продукції, тис.грн	Питома вага, %	Вартість реалізованої продукції, тис.грн	Питома вага, %	Вартість реалізованої продукції, тис.грн	Питома вага, %
Культури зернові та зернобобові	129981992	69,15	101566865	85,91	115774428,5	75,62
В тому числі пшениця	42570275	22,65	34551833	29,22	38561054	25,19
Кукурудза на зерно	45188765	24,04	32537653	27,52	38863209	25,39
Ячмінь	7605022	4,05	24034006	20,33	15819514	10,33
Овес	351916	0,19	-	-	175958	0,11
Гречка	8823641	4,69	4205041	3,56	6514341	4,26
Просо	5973274	3,18	306666	0,26	3139970	2,05
Культури зернобобові сушені	19468899	10,36	5931666	5,02	12700282,5	8,30
Насіння олійних культур	26886444	14,30	4087376	3,46	15486910	10,12
У точу числу боби сої	15419352	8,20	4087376	3,46	9753364	6,37
Насіння соняшнику	11467092	6,10	5510040	4,66	8488566	5,54
Буряк цукровий фабричний	20527709	10,92	12285207	10,39	16406458	10,72
Тварини сільськогосподарської продукції живі	1899708	1,01	288848	0,24	1094278	0,71
В точу числі свині	1899708	1,01	288848	0,24	1094278	0,71
Цукор білий кристалічний буряковий	29190874	15,53	12285207	10,39	20738040,5	13,55
Всього	187959018	100,00	118228296	100,00	153093657	100,00

Джерело: розраховано автором на основі звітності підприємства, ф. 21-заг

Дослідивши дані таблиці 2.1, можна визначити вартість реалізованої продукції показує, що господарство має рослинницьку спеціалізацію, у якій домінують зернові та зернобобові культури у 2022 році їх частка складає 69,15 %, у 2024 році – 85,91 %, це свідчить, що підприємство орієнтовано на виробництво зернової продукції. Питома вага склала 75,62 %. Ключовими культурами, у середньому є кукурудза на зерно, що складає 25,39 %, пшениця – 25,19 %, ячмінь – 10,33 %. Дані культури забезпечують 60 % загального обсягу реалізації та підтверджує їх стратегічне значення для виробництва. Частка цукрового буряка за два роки становила 10,72 %, а цукру білого кристалічного – 13,55 %, що свідчить про розвинуту галузь у виробництві. Тваринництво займає мінімальну частку 0,71 %, внесок у загальний обсяг реалізації низький і несуттєвий.

Основною метою діяльності ТОВ «АРЧІ» є здійснення сільськогосподарської виробничої діяльності, виконання фінансових й торгівельних операцій та інших функцій для здійснення формування прибутку на вкладений капітал на основі одержаного прибутку (доходу) інтересів Засновників і працівників господарства.

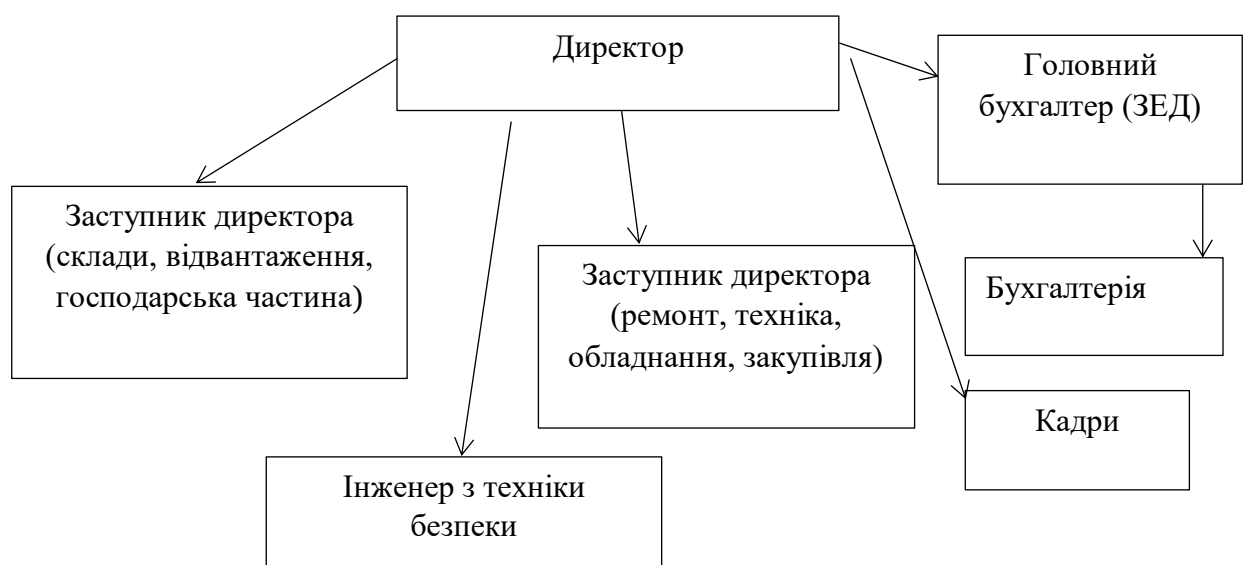

Рисунок 2.1 – Організаційна структура підприємства ТОВ «АРЧІ»

Джерело побудоване автором на основі власних досліджень

Сільськогосподарське підприємство ТОВ «АРЧІ» здатне фінансувати свою діяльність. Воно забезпечене необхідними ресурсами, для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю. Розглянемо показник чистого доходу від реалізації виробленої продукції

Таблиця 2.2 – Аналіз доходу від експорту ТОВ «АРЧІ»

Стаття	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. до 2022 р. +,-
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	217508	178508	290030	+33,36

Джерело: побудовано на основі звітності, ф.№ 2

Аналіз доходу від експорту за 2022-2024 роки у ТОВ «АРЧІ» свідчить про позитивну динаміку розвитку підприємства. Темп зростання показників пов'язано з розширенням ринку збуту. Вирощування сільськогосподарських культур є основною галуззю сільськогосподарського виробництва ТОВ «АРЧІ», яке знаходиться подалі від зони бойових та можливих бойових дій, що дає можливість розширювати коло партнерських зв'язків з іншими підприємствами, здійснювати пошук нових каналів збуту продукції, забезпечувати потребу населення в продуктах харчування, є базою для розвитку тваринництва, дає сировину для промисловості. ТОВ «АРЧІ» здійснює зовнішньоекономічну діяльність, експортуючи зерно, що також ефективно діє на діяльність підприємства, отримання прибутків і рентабельність, а продукція, яку воно реалізує користується попитом. Придбання продукції у імпортерів на даний час ускладнилося, що пов'язано з військовими діями на території України та жорстким контролем зі сторони держави за використанням валютних коштів підприємств на придбання імпортованих товарів та послуг, перерахування валюти закордон. Щоб розпочати роботу у сфері ЗЕД керівництвом підприємства було проаналізована кон'юнктура міжнародного ринку. Відкрито валютний

рахунок та пройдено акредитацію на митниці України. Укладено договір з контрагентами.

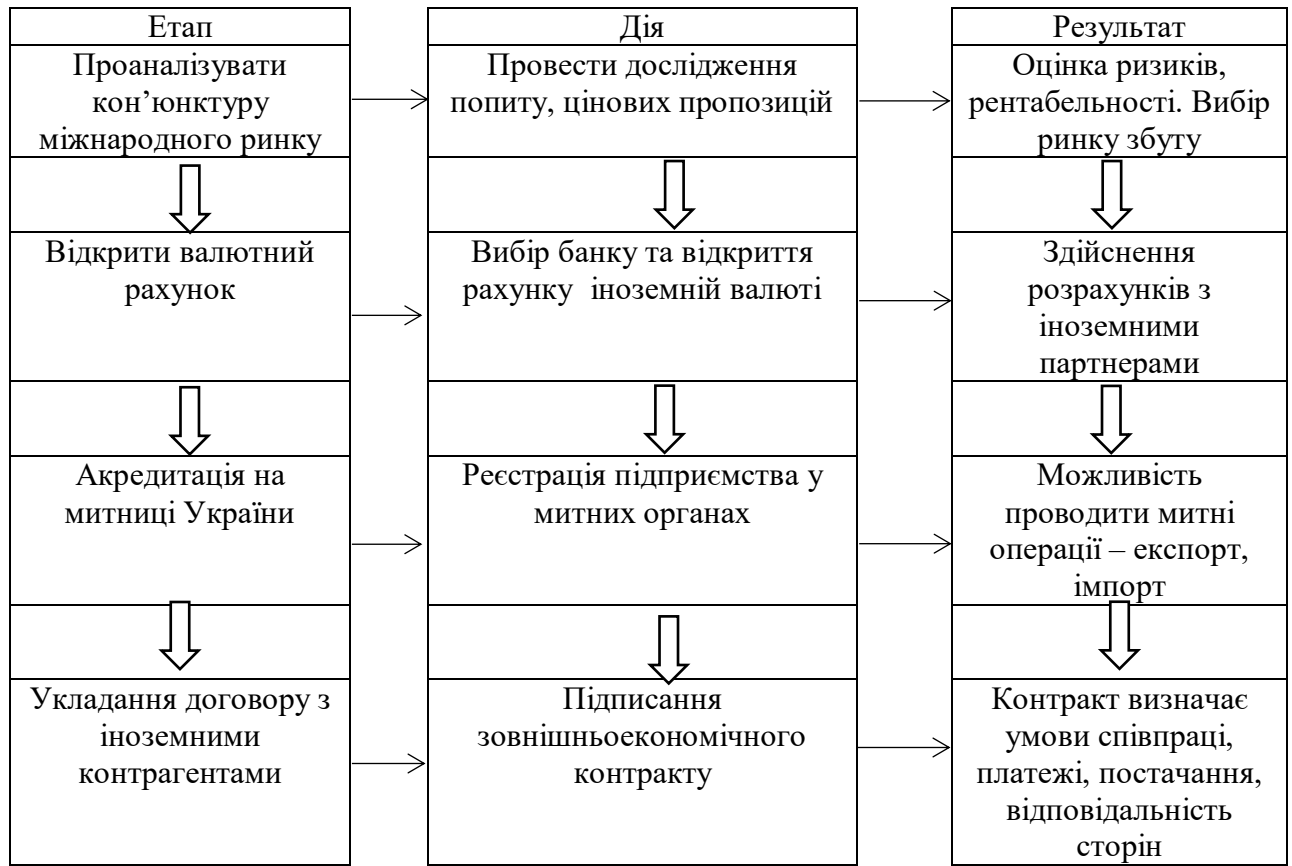

Рисунок 2.2 – Основні етапи здійснення ЗЕД

Джерело: розроблено автором на підставі спостереження

На даний час, пріоритетним напрямом для підприємства є експорт власної сільськогосподарської продукції, вирощеної на земельних угіддях, розташованих в Хмельницькому районі Вінницької області. Так експортується наступна рослинницька продукція, а саме: пшениця, ячмінь, кукурудза, горох, соя.

Перелік країн, до яких експортується сільськогосподарська продукція підприємства досить великий. Вони розташовані в Західній Європі, Африці, на Близькому Сході та в Південній Азії.

2.2 Організація обліку зовнішньоекономічної діяльності у ТОВ «АРЧІ»

Облік експортно-імпортних операцій вимагає чіткого дотримання бухгалтерського і податкового законодавства. Ведення бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності покладена на головного бухгалтера за допомогою використання автоматизованої програми Конфігурація для підприємств АПК України. В системі формуються різні форми звітності.

Для проведення банківських платежів та отримання актуальної інформації по залишках грошових коштів із банківських установ на підприємстві використовується дистанційна система «Клієнт-Банк». Зв'язок з банками здійснюється за допомогою програмного забезпечення та мережі інтернет.

В бухгалтерському обліку підприємства експортні операції відображаються на рахунках 27 – готова продукція, 31 – рахунки в банках, 36 – розрахунки з покупцями та замовниками, по наступних субрахунках: 271 – готова продукція рослинництва, 312 – рахунки в банках в іноземній валюті, 362 – розрахунки з іноземними покупцями та замовниками.

Собівартість реалізованої продукції на експорт відображається по рахунку 901, а дохід від реалізації на субрахунку 701.

Для надходження виручки у валюті по експортних контрактах ТОВ «АРЧІ» відкриті розрахункові рахунки в іноземній валюті – доларах США та євро в банківських установах. Підприємство має валютні рахунки в АТ «Укресімбанк», АТ «Укргазбанк» та АТ «Райффайзен Банк». Валютна виручка обліковується в бухгалтерському обліку по субрахунку 312.

Обороти рахунку 312 здійснюються по відповідних субконто: «АТ «Укресімбанк» валютний долар США», «АТ «Укресімбанк» валютний євро», «АТ «Укргазбанк» валютний долар США», «АТ «Укргазбанк» валютний євро», «АТ «Райффайзен Банк» євро», «АТ «Райффайзен Банк» валютний долар США».

Відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні (НП(С)БО) на підприємстві ведеться облік експортної виручки, як в одиницях іноземної валюти, так і в українській грошовій одиниці – гривні по курсу НБУ на дату обліку. Для бухгалтерських проводок, пов'язаних із здійсненням в перерахунку валютної виручки по курсу НБУ на дату операцій.

Аналізуючи експортні контракти підприємства, слід відмітити, що поширеними умовами експортних поставок підприємства експортерам є базис поставки на умовах DPU «Термінал». Тобто, поставка продукції здійснюється на спеціалізований майданчик – експортний термінал, що розташований, як правило в порту або на великому логістичному «хабі» для подальшого її замітнення. Датою поставки товару вважається дата розвантаження на терміналі.

Укладаючи експортні контракти, чітко визначається, якої якості зерно буде реалізовано. Уважно опрацьовуються всі положення, умови, вимоги, що є запорукою успішного здійснення експорту.

За умовами більшості укладених контрактів оплата 90% вартості експортованої продукції здійснюється після поставки її на термінал з наданням покупцю пакету документів, гарантуючого його замітнення та перетину експортною продукцією кордону.

Відповідно до укладених контрактів, після поставки продукції на термінал підприємство – експортер виставляє закордонному покупцю інвойс на оплату - 90% вартості поставленої продукції. Згідно виставленому інвойсу покупець перераховує грошові кошти на валютний рахунок експортера:

Дт 312 Кт 362 – надійшла валютна виручка в розмірі 90% передплати за експортну продукцію, поставлену на термінал (з зазначенням субконто відповідно банківського валютного рахунку).

Після цього починається процес замітнення продукції та вивезення її покупцем закордон.

Слід відмітити, що в бухгалтерському обліку підприємства реалізація продукції на експорт відображається на дату оформлення валютно-митних декларацій (ВМД).

В ВМД відображається інформація про дату перетину кордону, найменування експортної продукції, її кількості та вартості, як згідно валюти контракту так і в гривні по курсу НБУ та інші дані стосовно експорту.

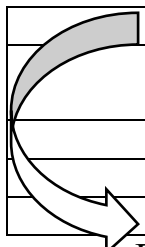
Наявність оформленої ВМД є підставою для здійснення бухгалтерських проводок з експорту продукції, а саме:

Дт 362 Кт 701 – реалізація продукції на експорт датою ВМД в розрізі субконто – контрагентів-експортерів, відображається дохід від реалізації продукції;

Дт 701 Кт 641 – нарахування податкових зобов'язань з ПДВ, а саме підприємство отримало дохід від реалізації продукції на експорт (на даний час згідно Законодавства України діє пільгова ставка 0%);

Дт 901 Кт 271 – відображено собівартість реалізованої на експорт продукції.

Не зважаючи на пільгову ставку ПДВ – 0%, при експорті товарів, підприємство зобов'язане скласти та зареєструвати податкову накладну, а експортні операції включити в звітну декларацію з податку на додану вартість.

Експорт	Імпорт
ПДВ (ставка 0%) Податкова накладна	ПДВ (митна вартість + мито + ПДВ/ митна декларація - Податковий кредит
Формування бухгалтерського обліку враховуючи курсові різниці	
Податкові різниці (Податковий кодекс України)	
Податок на прибуток (18 %)	

Рисунок 2.3 – Податок зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «АРЧІ»

Джерело побудовано автором на основі власних досліджень

Розглядаючи це питання, слід відмітити, що суттєвим фактором який впливає на підприємство-експортера є впровадження з 2025 року в Україні РЕЗ-режиму експортного забезпечення. Зазначене нововведення покликане відокремити сумнівних підприємств-експортерів від тих, що зловживають встановленими пільговими умовами.

Після вивезення продукції за межі України за умовами контракту покупець доплачує 10 % вартості продукції.

Дт 312 Кт 362 – надійшла валютна виручка в розмірі 10 % післяплата за вивезену продукцію за умовами експортного контракту.

Враховуючи щоденний плаваючий курс НБУ іноземних валют в Україні, в процесі відображення експортних операцій підприємством в бухгалтерському обліку та закриття розрахунків з нерезидентами виникають курсові різниці, які відображаються на відповідних рахунках.

Курсові різниці у ТОВ «АРЧІ» виникають у разі коливання офіційного курсу гривні до долара США між датою виникнення заборгованості та її погашенням. Позитивні курсові різниці відображаються за рахунком 714, а від’ємні – за рахунком 945 з подальшим закриттям цих субрахунків і кінці звітного періоду при визначенні фінансового результату. Переоцінка валютних активів і зобов’язань здійснюється на дату балансу та фактичного розрахунку з нерезидентом.

В результаті аналізу та пошуку потенційних покупців експортної продукції для даного підприємства, можна зробити висновок, що найбільш надійними та конкурентноспроможними покупцями з гнучкою ціновою політикою на ринку України є представники великих міжнародних корпорацій – зернотрейдерів. Не зважаючи на складні умови, пов’язані із веденням бойових дій, вони продовжують свою торгову діяльність в нашій країні.

При цьому, даний вид співробітництва є можливим за умови укладання експортних контрактів на великі оптові партії продукції (від 1000 тонн), яка цікавить вказані підприємства. Це вимагає від підприємства додаткових

логістичних витрат на перевезення та накопичення і подальше зберігання сільськогосподарської продукції в місцях відвантаження в залізничний транспорт-зернових елеваторах. Тому, крім суто експортних операцій, по бухгалтерському обліку підприємства також відображаються супутні операції, пов'язані із зберіганням продукції, брокерських, митних та фіто-санітарних послугах.

В зазначених операціях задіяні бухгалтерські рахунки:

63 – Розрахунки з постачальниками,

31 – Рахунки в банках,

641 – Розрахунки за податками,

93 – Витрати на збут по наступних субрахунках:

631 – Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядниками

311 – Рахунки в банках в вітчизняній валюті

6411 – Розрахунки по ПДВ.

ТОВ «АРЧІ веде бухгалтерський облік зовнішньоекономічних операцій та статистичну звітність. Звіти надсилаються в органи Державної статистики України (статуправління в Вінницькій області керуючись Законом «Про підприємства України».

Для ведення бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності користується планом рахунків, яка затверджена інструкцію щодо використання із внесеними змінами та доповненнями. План рахунків відображає специфіку зовнішньоекономічної діяльності. Бухгалтерська служба підприємства відображає діяльність та результати у своїй річній фінансовій звітності окремо зазначеними показниками. В бухгалтерському балансі окремо показують кошти (активи), що задіяні у зовнішньоекономічному обороті, а також джерела їх формування (пасиви) – кредити, заборгованість, отримані прибутки. У звіті про прибутки та збитки окремо відображається дохід від зовнішньоекономічних операцій і витрати. У додатку до річного фінансового звіту надаються потрібні пояснення стосовно цих показників.

Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» діяльність щодо експорту або імпорту відображається як узагальнена інформація про активи, зобов'язання і власний капітал підприємства. Окремих виділених рядків ЗЕД не має. В формі № 5 Примітки до фінансової звітності інформація про ЗЕД може деталізуватися валютна структура, активи, курсові різниці, дохід від експорту, витрати на імпорт та інші. Операції ЗЕД у балансі не виділяються окремими рядками, але впливають на рядки, які пов'язані з дебіторською, кредиторською заборгованістю, грошовими коштами, податками та власним капіталом.

До Нацбанку надається інформація про суми по обов'язковому розподілу частини виручки в іноземній валюті, чотири рази на рік, не пізніше 15 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

Раз на рік здійснюється аудит, який відображається у річних звітах, з метою визначення достовірної звітності, обліку, повноти та відповідності встановленим нормативним документам та чинному законодавству. До форм звітності зовнішньоекономічної діяльності відносяться первинні документи: митна декларація – цей документ підтверджує факт вивезеної продукції, накладні які, також підтверджують наявність вивезеної продукції, платіжні доручення та банківські документи, що підтверджують розрахунки і проходження валютного контролю), зведена звітність, журнал обліку товарів.

ТОВ «АРЧІ» подається щоквартальна звітність:

- форма № 9-ЗЕЗ «Звіт про експорт (імпорт) послуг», подається до 10 числа місяці, що надходить за звітним періодом та містить дані про обсяги операцій, країни контрагентів та валюту розрахунку;

- форма № 2К-С «Обстеження ділової активності сільськогосподарського підприємства»

Станом на 10 квітня 2025 року відповідно Звіту за 1 квартал обсяг виробленої продукції за попередні три місяці збільшився.

Дохід від реалізації продукції на зовнішній ринок у межах Європейського Союзу за попередні три місяці збільшився.

Поточний обсяг запасі продукції призначеної для реалізації достатній. Основні фактори, які не стримують виробництво на підприємстві: достатній попит вирощеної продукції, достатня кількість кваліфікованого персоналу, відсутність заборгованості по виплатах заробітної плати, соціальної допомоги та наявності капітальних вкладень, основних засобів та нематеріальних активів, вкладення прибутку, отриманого від інвестиційних операцій, врахування ризиків та можливостей. \Наявність обладнання, техніки, географічного розташування, помірного континентального клімату. Ці фактори дозволяють залишатися експортером сільськогосподарської продукції. Залучення інвестиції в основний капітал за рахунок власних коштів та вкладень.

Упродовж 2021 року наслідки пандемії внесли свої зміни, але завдяки дотриманню запобіжним заходам вдалося адаптуватися в умовах обмежень. У 2022 році повномасштабна збройна агресія РФ проти України внесла корективи в сільськогосподарське виробництво. Але попит на продукцію та експортну орієнтацію не зменшився, тому підприємство продовжує свою діяльність в умовах воєнного стану. Вдалося зберегти найцінніше - кількість персоналу, які виконують якісно свої посадові обов'язки.

Річний № 1-Б Звіт про взаєморозрахунки з нерезидентами, який подається не пізніше 9 лютого. Звітність містить інформацію про заборгованість з нерезидентами станом на 31 грудня звітного року.

Проаналізувавши Звіт про взаєморозрахунки з нерезидентами станом на 31 грудня 2024 року заборгованість за рахунками з нерезидентами за товари, роботи, послуги (включаючи заборгованість забезпечену векселями, авансові платежі та внутрішні розрахунки) дебіторська довгострокова та кредиторська довгострокова поточні заборгованості відсутні.

Митна декларація, документ, що супроводжує експортні операції та підтверджує переміщення товарів за межі митної території України, подається протягом 10 робочих днів з дат доставки товарів. Подання митної декларації передбачено Митним Кодексом. Ставка ПДВ під час експорту

товарів складає 0% від бази оподаткування. ПДВ сплачене при експорті підлягає відшкодуванню з бюджету. Податкова звітність, зокрема податкова декларація, відображає дохід від експорту та включає до складу податкової декларації за звітний (податковий) період, на який припадає дата оформлення митної декларації, що підтверджує перетинання митного кордону України, складеної відповідно до вимог митного законодавства. Таким чином, у разі вивезення певних видів товарів за межі митної території України за періодичною митною декларацією, ці операції відображаються у податковій декларації за тим періодом, у якому була оформлена відповідна митна декларація.

Відповідно до статистичних даних розглянемо структуру зовнішньої торгівлі України за період 2021-2024 років.

Розглянемо структуру зовнішньої торгівлі.

Таблиця 2.3 – Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2021 році

Експорт			Імпорт		
тис.дол США	у % до 2020 року	у % до загального обсягу	тис.дол США	у % до 2020 року	у % до загального обсягу
68072328,8	138,4	100,0	72843126,6	134,1	100,0

Джерело побудовано на основі статистичних даних [7]

У 2021 році експорт України зріс на 38,4% порівняно з 2020 роком, що свідчить про активізацію зовнішньоекономічної діяльності. Імпорт також суттєво збільшився (на 34,1%), що може вказувати на зростання внутрішнього споживання та потребу в імпортних ресурсах.

Таблиця 2.4 – Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2022 році

Експорт			Імпорт		
тис.дол США	у % до 2020 року	у % до загального обсягу	тис.дол США	у % до 2020 року	у % до загального обсягу
44135592,5	64,8	100,0	55295748,4	75,9	100,0

Джерело побудовано на основі статистичних даних [7]

У 2022 році спостерігається значне скорочення експорту – до 64,8% від рівня 2020 року, що пов'язано з війною та логістичними обмеженнями. Імпорт теж знизився до 75,9%, що може свідчити про зменшення купівельної спроможності та переорієнтацію на внутрішні ресурси.

Таблиця 2.5 – Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2023 році

Експорт			Імпорт		
тис.дол США	у % до 2020 року	у % до загального обсягу	тис.дол США	у % до 2020 року	у % до загального обсягу
37584289,0	85,2	100,0	63763482,6	115,3	100,0

Джерело побудовано на основі статистичних даних [7]

У 2023 році експорт продемонстрував часткове відновлення – 85,2% від рівня 2020 року, що свідчить про адаптацію бізнесу до умов війни. Імпорт збільшився до 115,3%, що вказує на зростання потреби в імпортних товарах, зокрема техніці та паливі.

Таблиця 2.6 – Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2024 році

Експорт			Імпорт		
тис.дол США	у % до 2020 року	у % до загального обсягу	тис.дол США	у % до 2020 року	у % до загального обсягу
68072328,8	138,4	100,0	72843126,6	134,1	100,0

Джерело побудовано на основі статистичних даних [7]

У 2024 році обсяги експорту повністю відновилися до рівня 138,4% порівняно з 2020 роком, що свідчить про стабілізацію зовнішньоекономічної діяльності. Імпорт також залишився на високому рівні – 134,1%, що вказує на активне використання імпортних ресурсів для підтримки економіки

Таким чином, у 2021 році усього товарів згідно УКТ ЗЕД у % до 2020 року склало 138,4%; у 2022 році у % до 2021 року – 64,8%; у 2023 році – до 2022 року – 85,2%; у 2024 році у % до 2023 року – 111,0%.

На основі аналізу на рисунку відображено 2021 – рік зростання, 2022 – рік різкого спадання, 2023 – рік часткового відновлення, 2024 – рік зростання.

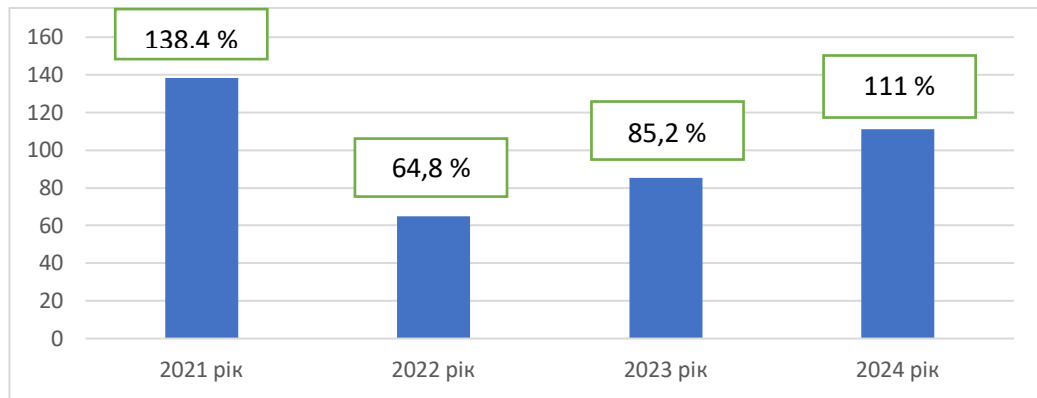

Рисунок 2.4 – Структура зовнішньої торгівлі за період 2021-2024 рр.

Джерело: побудовано на основі власних досліджень статистичної звітності

Скорочення експорту у 2022 році пов'язано з повномасштабною агресією росії проти України. Три найбільші категорії українського експорту: зернові культури, чорні метали та олії. Основною причиною зменшення експорту стало розміщення металургійних підприємств на Сході України в зоні активних бойових дій, блокування морських портів України російськими військами та ускладнення логістики.

У 2022 році змінився перелік країн в які здійснювався експорт товарів та географія. Українські аграрії змушені були шукати альтернативні маршрути, інших партнерів.

За статистичними даними департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької облдержадміністрації за січень – грудень 2024 року зовнішньоторгівельний оборот склав 2818 млн. дол., або 8,4% це більше ніж аналогічний період 2023 року, що становив 2598,8 млн. дол.

Продукція сільського господарства і харчової промисловості має перевагу у товарній структурі загального експорту у Вінницькій області.

Основою товарної структури експорту є: продукти рослинного походження, питома вага у загальному експорті -31,9%, в тому числі зернові

культури – 24,3%; продукти тваринного походження – 26,2%; жири та олії – 15,1%; готові харчові продукти – 14,3%.

Розглянемо експорт ТОВ «АРЧІ». За період 2021-2024 року підприємство здійснювало діяльність, а саме вирощування таких культур, як цукровий буряк, пшеницю, ячмінь, кукурудзу, соняшник, а також ліцензоване вирощування насіння цукрових буряків та інших сільськогосподарських культур.

За звітними даними експортних операцій у розрізі контрагентів-нерезидентів, укладених контрактів та розрахунків ТОВ «АРЧІ» за період з 2021 року по 30.09.2024 року здійснено експорт: кукурудзи, пшениці м'якої 2 та 3 класу, ячменю фуражного, кукурудзи 3 класу, гороху жовтого врожаю 2020 року, пшениці 3 класу врожаю 2021 року, гороху врожаю 2021 року, пшениці 3 класу 2022 року та 2024 року, вартість контракту згідно з специфікаціями, виконання зобов'язань кожної зі сторін виконано в повному обсязі.

У 2022 році підприємством ТОВ «АРЧІ» було експортовано кукурудзу врожаю 2021 року до Польщі. Після прибуття вантажу польською стороною було проведено лабораторні дослідження відповідно регламентів Європейського Союзу. За результатами досліджень було виявлено невідповідності окремим вимогам країни.

Подібні ситуації є типовими при експорті сільськогосподарської продукції, оскільки різні держави встановлюють різні максимально допустимі рівні певних показників якості та безпеки, а норми ЄС у ряді випадків є більш жорсткими.

На підставі цього польська сторона надала згоду на реімпорт товару до України. Кукурудза була повернена у незмінному стані, а митне оформлення здійснено в режимі реімпорту, що дозволило повернути товар без сплати мита та ПДВ.

Підприємство не понесло збитків і не зазнало санкцій, оскільки невідповідність була встановлена імпортером у рамках внутрішнього

контролю, а всі дії з повернення товару відбулися відповідно до митних і фітосанітарних вимог.

Після повернення в Україну товар пройшов повторні дослідження в Вінницькій регіональній державній лабораторії Держпродспоживслужби та був експортований до іншої країни, вимоги якої допускають такі показники якості. Це повністю відповідає міжнародній практиці, оскільки норми різних держав щодо зерна відрізняються.

Експорт здійснювався в країни: Швейцарія, Кіпр, Польща, Молдова, Нідерланди та Естонія.

Важливим показником ефективності ЗЕД є відсутність дебіторської заборгованості за експортними операціями на кінець перевіреного періоду, що вказує на:

- ефективну фінансову політику підприємства;
- своєчасні розрахунки з боку іноземних контрагентів;
- відсутність ризиків неплатежів;
- виконання контрактних зобов'язань.

У цілому діяльність ТОВ «АРЧІ» у сфері експорту за 2021-2024 рр. характеризується, як стабільна та результативна це свідчить про високий рівень організації зовнішньоторгівельних операцій підприємства, широке коло партнерів і позитивну динаміку виконання контрактів, та створює підґрунтя для подальшого розвитку на міжнародних аграрних ринках.

Організація обліку зовнішньоекономічної діяльності потребує своєчасного та достовірного відображення зовнішньоекономічних операцій, ефективного управління ризиками та постійного підвищення кваліфікації персоналу.

2.3 Напрями удосконалення облікового забезпечення на підприємстві

Ефективне управління зовнішньоекономічною діяльністю ТОВ «АРЧІ» значною мірою залежить від якості формування, оцінки та використання забезпечень, що створюються для покриття майбутніх витрат і ризиків. Зростання рівня валютних коливань, посилення міжнародної конкуренції, зміна митного та договірної регулювання вимагають удосконалення підходів до організації обліку забезпечень у сфері діяльності.

Система обліку експортно-імпортних операцій включає такі складові: облік та технічне забезпечення, облікову політику, види облікової інформації, техніку та формування єдиної бази даних. Взаємозв'язок між методом бухгалтерського обліку та обліковою політикою в частині експортно-імпортних операцій реалізується через первинне спостереження, її вартісне оцінювання, поточне групування та узагальнення.

Методи обліку визначають порядок обліку та складання звітності з експортно-імпортних операцій. Основним елементом організації бухгалтерського обліку є облікова політика, яка відсутня в ТОВ «АРЧІ».

Облікова політика застосовується для складання та подання фінансової звітності, що впливає на систему управління підприємства, а саме процес планування діяльності, результати аналітичних досліджень, контроль за діяльністю підприємства. Неменш важливим є порядок формування та оформлення облікової політики щодо експортних та імпортних операцій.

При проведенні аналізу на підприємстві не створений наказ про облікову політику, в якому повинно зазначалась організація ведення бухгалтерського обліку, форма ведення, подання звітності та відсутній документообіг. Документальне складання розгорнутого наказу про облікову політику надає можливість уникати помилок, зменшити випадки неправильного ведення бухгалтерського обліку в сфері грошових операцій.

Бухгалтерською службою приділяється увага первинній документації, що використовується в обліку експортних операцій належним чином. Первинними документами, які підтверджують фактичну наявність товарів в ТОВ «АРЧІ» є прибуткові накладні, акти приймання-передачі, рахунки.

Розглянемо документи оформлення експортних операцій.

Таблиця 2.7 – Схема оформлення експортних операцій

Основні етапи	Документи	Дотримання вимог
Укладання контракту ЗЕД	ЗЕД-контракт (письмовий або електронний) додатки, специфікації	Контракт має містити всі істотні умови (Incoterms, валюта, строки умови поставки та відповідність Закону «Про ЗЕД», «Про валюту»
Підготовка комерційних документів (інвойс, пакувальний лист, сертифікати)	Інвойс Пакувальний лист Специфікація Сертифікат походження (CO, EUR 1 потреби) Сертифікати якості та безпеки Дозвільні документи (ліцензії, фітосанітарні, ветеринарні)	
Логістика, страхування вантажу	Документи	
	Транспортний договір CMR/Bill of Lading/ AWB/залізнична накладна Страховий поліс Експедиторські документи	
Митні оформлення (сертифікати, дозволи, митні платежі)	Митна декларація (МД) Комерційні документи (інвойс, пакувальний лист) Дозвільні сертифікати Документи на оплату митних платежів Зовнішньоекономічний контракт	
Розрахунково-банківські операції	Банківські SWIFT-платежі Платіжні доручення; виписки з банку Документи валютного контролю (за потреби)	
Приймання товару/підтвердження експорту (акти приймання, накладні, акти послуг)	Акт виконання робіт або надання послуг Підтвердження доставки (для товарів)	
Бухгалтерський облік і архівування первинних документів	Акт виконаних робіт або надання послуг Підтвердження доставки (для товарів)	Дотримання вимог
		Дотримання вимог : Закон «Про бухгалтерський облік» Наявність реквізитів первинних документів Забезпечення електронного документообігу

Джерело побудовано автором на основі нормативних документів

Основні документи для виходу на зовнішній ринок: зовнішньоекономічний договір, ліцензія на вивезення. Первинні документи, що підтверджують здійснення експортно-імпортних операцій оформлюються у вигляді реєстрів аналітичного та синтетичного обліку, Головної книги, а після цього інформація відображається у звітності. Ліцензії, контракти, договори страхування, митні документи, подорожній лист, ТТН (товаро-транспортна накладна), листи щодо переміщення транспортних засобів, якими доставляють продукцію через митний кордон України та ВМД. Документи, що містять інформацію про експортно-імпорті операції формують та ведуться окремо, від документів рух активів у національній валюті.

Одним з основних етапів організації обліку є належна організація документообігу, яка полягає у складанні переліку первинних документів, що підлягає обов'язковому оформленні на відповідних стадіях товарообороту, здійсненням оплати витрат.

Алгоритм документообігу повинен містити три основні стадії:

1. Складання або отримання документів від інших підприємств;
2. Перевірка і опрацювання документів;
3. Передача документів до архіву.

Згідно з Законом «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документів, підлягає систематизації на рахунках у реєстрах аналітичного та синтетичного обліку та відображається у відповідних відомостях.

При відображенні експортних та імпортних операцій у відомості 3.1, яка призначена для аналітичного обліку розрахунків і іноземними покупцями, відображається на діючому рахунку 362.

Протягом місяці записи у відомості ведеться по мірі відвантаження товарів та отримання оплати від нерезидентів. Сальдо на кінець місяці за кожним покупцем-нерезидентом переноситься в графу сальдо на початок наступного місяця.

Відомість 3.2 використовується для аналітичного обліку поточної дебіторської заборгованості за авансами, сплаченими нерезиденту, які відображаються на рахунку 371. У відомості для розрахунку для кожного дебітора передбачено відповідний рядок. Сальдо визначається за кожним контрагентом окремо та переноситься на наступний місяць.

Відомість 3.3 призначена для аналітичного обліку розрахунків з іноземними постачальниками за імпортовані товарно-матеріальні цінності та отримані послуги, що ведуться на рахунку 632.

Протягом місяця записи у відомості здійснюються по мірі виконання зобов'язань і проведення розрахунків за матеріальні цінності та послуги з нерезидентами на підставі первинних облікових документів (вантажно-митних декларацій, актів виконання робіт). Сальдо на кінець місяця також переноситься по кожному постачальнику на наступний місяць.

Відомість 3.5 застосовують для аналітичного обліку розрахунків отриманих авансів від іноземних покупців за рахунком 681.

Важливо коректне відображення на рахунках бухгалтерського обліку тієї чи іншої господарської операції і формування достовірної фінансової звітності. Особливу роль в організації бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних операцій належить інвентаризації. Згідно з Положення про інвентаризацію, де в якості об'єктів інвентаризації виступають: іноземна валюта, товари на експорт та імпорт, розрахунки з іноземними покупцями та постачальниками.

При звірці розрахунків ініціатива належить кредиторам, тобто тому, хто має дебіторську заборгованість. Кредитор складає акт звірки в іноземній валюті і надсилає на узгодження контрагентам. Якщо після обміну документами залишаються спірні питання, то сторони при здійсненні експорту чи імпорту можуть звернутися до арбітражного суду.

Але звернення до суду розглядається як одним із варіантів вирішення спорів. Зазвичай, сторони спочатку вирішують конфлікт переговорами, якщо

вже не вдається врегулювати мирним шляхом, в такому випадку звертаються до суду відповідно до чинного законодавства.

Якщо під час інвентаризації розрахунків із нерезидентами виявляється, прострочена дебіторська або кредиторська заборгованість, вже минув час терміну позовної заяви, її заносять до окремої довідки. Ця довідка додається до акту інвентаризації. В ній вказують назву дебіторів і кредиторів, суму, присуну, дату і підставу у разі виникнення заборгованості.

У разі прострочення позовної давності заборгованості вказують осіб, які винні у протермінуванні, а результати врегулювання заборгованості відображають в бухгалтерському та податковому обліку.

Розглянемо наслідки списання дебіторської та кредиторської заборгованості, яка виникла в процесі здійснення експорту чи імпорту, а термін позовної давності минув. Таке списання впливає як на фінансовий стан підприємства, так і на податковий облік, оскільки втрата права на стягнення боргу або звільнення від зобов'язання може змінювати показники прибутку, активів і зобов'язань у звітності.

Безнадійна дебіторська заборгованість нерезидента, відповідно до НП(С)БО 10, поточна заборгованість, щодо якої існує впевненість у неповерненні або минув трок позовної давності. Таку заборгованість списують в період закінчення строку позовної давності за рахунок резерву сумнівних боргів Дт 38, а його відсутності – за рахунок Дт 944, з відображенням на позабалансовому рахунку 071 протягом не менше трьох років. У випадку передоплати українським покупцем Дт 371 Кт 312, витрати визнаються лише на дату оприбуткування товару, а не на дату оплати.

Безнадійна кредиторська заборгованість нерезиденту у бухгалтерському обліку відноситься на дебет рахунку 717. Вартість отриманих товарів Дт28 Кт 632 також визнається доходом і підлягає оподаткуванню податком на прибуток.

Основним джерелом інформації щодо експортної діяльності є дані бухобліку, які забезпечують необхідну інформацію для прийняття

відповідних рішень. Визнання доходу від експорту здійснюється відповідно до НП(С)БО 15. Дохід визнається за наявності таких умов: покупцю відомо про ризики та вигоди власності, підприємство більше не контролює реалізований товар, сума доходу достовірно визначена, існує впевненість у надходженні економічних переваг, а витрати операції визначені.

У разі здійснення експортної операції збільшення активів супроводжується виникненням дебіторської заборгованості нерезидента та одночасним визнанням доходу.

Дохід може визнаватися залежно від умов поставки:

- момент відвантаження продукції зі складу;
- при передачі продукції транспортній організації;
- при передачі продукції покупцю за межами митної території.

Доходи та витрати за експортними операціями мають відображатися синхронно, без розривів у часі. Особливістю обліку експорту з наступною оплатою є те, що дебіторська заборгованість, яка може виникнути при відвантаженні продукції, вважатиметься монетарною статтею балансу.

Особливістю у разі подальшої оплати за відвантажену продукцію (виконані роботи) є те, що дебіторська заборгованість, яка може виникнути при відвантаженні товару (фактично виконаних робіт) класифікується як монетарна стаття балансу. Заборгованість, яка виникне після відвантаження продукції у експортера і заборгованість, що утвориться в результаті авансових платежів або отриманні передплат в іноземній валюті, потребує розмежування, що ускладнить роботу бухгалтерів.

Відомості про дохід від експорту відображається кредитом рахунок 70 Дохід від реалізації, а потім сума списується на субрахунок 791. Під час обліку доходу від експорту потрібно враховувати терміни розрахунків. Отримання повної та своєчасної інформації про облік витрат, структуру та їх види, що пов'язані із здійсненням експортних операцій можливо за допомогою використання спеціального програмного забезпечення.

Організація аналітичного обліку експортної операції є досить складним завданням. Основним нормативним документом є НП(С)БО 21, який встановлює методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформацію про операції в іноземній валюті та правила відображення показників фінансової звітності підприємств, що працюють за межами України, у національній грошовій одиниці. Під час проведення експортних операцій дохід від реалізації активів визначається на суму авансових платежів із врахуванням валютних курсів, виходячи у послідовному порядку отримання платежів.

Для точного відображення особливостей експортних операцій доцільно відкривати та вести субрахунки першого, другого, і якщо потрібно третього рівня. Використання таких субрахунків дозволяє деталізувати облік за напрямками, валютами, контрагентами та іншими важливими показниками, що стосуються експорту, а також полегшує складання бухгалтерського балансу з урахуванням експортних операцій як частини загального балансу основної діяльності.

При експорті на практиці виникає ситуація, коли товар вже відвантажили, але ще не отримали другою стороною. Адже можна продати товар, наприклад, 10 січня (тобто відвантажити зі складу), а нести відповідальність за нього, відповідно з умовами договору, до 25 березня відповідно до умов поставки DDP (доставлений, сплачене мито). Таким чином, з'являється поняття «товар в дорозі» або «товар вже відвантажений, ризик за ним покладається на продавця». Тобто час списання товару та його оприбуткування не співпадає з фактичним переміщенням товару на складі.

На сьогодні на рахунках 26 і 28 відображаються рахунки економічно неоднорідних сум, що є методично некоректним і призводить до ускладнення обліку, а також аудиту таких операцій. Для урахування специфіки експорту потрібно діючи план рахунків доповнити наступними рахунками 261 продукція відвантажена на експорт, та 287 продукція відвантажена на експорт. На цих рахунках буде відображатися фактична собівартість

продукції відвантажених на адресу іноземного покупця та право власності, на які ще не перейшли до нього.

Бухгалтерський облік повинен бути побудований таким чином, що у ньому були відображення всі вимоги контракту на поставку продукції, а відвантажені, але на не реалізовані товари вівся облік руху, поетапно.

У зв'язку з цим видно, що для своєчасного інформування продавця та покупця про рух експортної продукції, а також контроль за зберіганням у дорозі, до рахунку 261 необхідно відкривати два наступні 2611 продукція відвантажена на експорт на території України та 2612 продукція, відвантажена на експорт за кордоном, а до рахунку 287 продукція відвантажена на експорт два субрахунки: 2871 відвантажений товар на експорт на території України і 2872 відвантажена продукція на експорт за кордоном, і відображати фактичну собівартість продукції, відвантажених на експорт іноземному покупцеві, права власності на які ще не перейшли до покупця.

Для контролю за рухом продукції, яка експортується і виконання умов контракту доцільно до рахунків 2611, 2612, 2871 та 2872 відкривати аналітичні субрахунки по географічним сегментам., а також аналізувати фінансовий результат та рентабельність продажу по кожному виду продукції та країни реалізації. Організація за географічним сегментам у розрізі продукції, країни, покупця забезпечить процес керування експортних операцій та виконання контрактів, що дає можливість досягати позитивного фінансового результату та стан рахунків, інформацію про об'єм експортних поставок та пов'язаних з ними витрат. З метою покращення роботи аналітичного відділу за здійсненням експортних операцій доцільно розробити відомість відвантаження експортної продукції в розрізі іноземних покупців, це дасть можливість удосконалити систему контролю за обліком відвантаження і здійсненням оплати по експортним операціям, як відображено в додатку. По аналогії аналітичний облік 362 рахунку необхідно вести таким же чином, як і по рахунку 261, 287, тобто по географічним

збутовим каналам в розрізі країни (Європи, Америки, Азії та інших), покупців, контрактів та продукції.

Можна вважати, що організація аналітичного обліку рахунку 362 за географічними сегментам збуту дозволить вирішити такі завдання:

- надання інформації про стан рахунків з іноземними покупцями;
- надання інформації для розрахунку показників прибутків або збитків по кожному товару, контракту, контрагенту, а також країни в цілому.

Розглянемо порядок відображення обліку та фінансової звітності валютних розрахунків при здійсненні авансових платежів в іноземній валюті.

На сьогодні існує два методи відображення авансів на рахунках: перший, використання рахунків авансів.; другий, використання рахунків розрахунків без виділенні авансів.

Перша подія з використанням спеціальних рахунків авансу, а саме отримання або сплата авансу, по діючому плану рахунків передбачити для відображення в обліку два рахунка 371 розрахунки за авансами виданими та 681 розрахунки за авансами отриманими, де окремо відображаються отримані або видані аванси.

Якщо перша подія є відвантаження або отримання продукції, то рахунки авансів не використовуються, а використовуються рахунки 362 розрахунок з іноземними покупцями та 632 розрахунки з іноземними постачальниками. За першою методикою кількість бухгалтерських проведення збільшується в двічі, так як використовують рахунки авансових платежів.

Крім того, це вимагає контроль сальдо в балансі по рахунках авансів на рахунки розрахунків: Дт 681 Кт 362 – для закриття рахунків отриманих авансів; Дт 632 Кт 371 – для закриття рахунків виданих авансів. Це призводить до необхідності робити більше операцій, збільшується обсяг роботи. Тому пропонуємо вести облік авансів на рахунок розрахунків без використання рахунків авансів.

Адже, коли ведеться облік на двох рахунках, щоб з'ясувати стан розрахунків з одним і тим же контрагентом, але по різні поставкам,

договорам, або географічним сегментам – потрібно одночасно звертатися до двох джерел замість одного. Це зменшить трудовитрати бухгалтерів при відображенні експортно-імпортних операцій, а таких операції може бути декілька. Специфіка валютних операцій не дозволяє відмовлятися від використання авансів отриманих та виданих, так як вони відносяться до немонетарних статей, за ними не розраховують курсові різниці. Доцільно вести для зручності окремий облік господарських операцій: собівартість товарів, послуги на експорт, витрати пов'язані з експортом, дохід від реалізації, використовуючи відповідні субрахунки.

При розгляді НП(С)БО 16 Витрати, можна визначити, що до таких витрат відносяться всі витрати, що пов'язані з реалізацією продукції. Згідно Правил Інкотермс для експорту, які стандартизують обов'язки продавця і покупця визначаються розподілом витрат і ризиків при міжнародній торгівлі. За доставку товару до узгодженого пункту призначення несе відповідальність експортер. Тому в такому випадку в контракті потрібно максимально точно вказувати пункт завантаження продукції, оскільки до цього пункту всі ризики та затрати несе продавець, а вже після доставки до пункту призначення покупець.

Витрати на збут не включаються у вартість витрат і обліковуються окремо. Для детального відображення експортні витрат на збут доцільно використати три субрахунки: рахунок 931 – витратні на збут на території України, 932 – експортні витрати на збут на території України; 933 рахунок – експортні витрати на збут за кордоном. З метою забезпечення чіткого контролю та аналізу витрат на збут.

Витрати 933, як правило сплачуються в іноземній валюті, у зв'язку з цим важливо забезпечувати контроль за цими витратами, з дотриманням принципу часової визначеності господарських операцій.

Це означає, що витрати на експорт слід відображати у тому звітному періоді, у якому вони фактично мали місце, незалежно від сплати на рахунках 932 і 933. Аналітичний облік експортних витрат на збут необхідно

вести з розподілом по конкретних партіям. Це дозволить контролювати собівартість кожної партії, проводити точний аналіз рентабельності та здійснювати обґрунтовану звітність та прийняття відповідних рішень щодо експорту. При надходженні виручки від експорту іноземна валюта надходить згідно з законодавством спочатку на розподільчий рахунок банку, а лише потім перераховується на поточний рахунок підприємства в іноземній валюті.

Однак в діючому Плані рахунків бухгалтерського обліку відсутні розподільчий рахунок. Проте інструкція із застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку дозволяє підприємству самостійно відкривати додаткові субрахунки, що в свою чергу забезпечить підприємству точно і прозоро вести облік. Доцільно це зазначити в обліковій політиці підприємства, при її складанні. Інструкція встановлює, як організувати бухгалтерський облік, систематизувати та здійснювати контроль за активами, капіталом, зобов'язаннями, як відображати за принципом подвійного запису, а саме кожна операція повинна відображатися одночасно не дебіті одного рахунка і кредиті іншого, що дозволяє вести збалансований облік, де дебіт дорівнює кредиту.

Метою подвійного запису є забезпечення повної, достовірної та контрольованої інформації для здійснення звітності та аналізування діяльності підприємства.

Таким чином, використання автоматизованої системи ведення бухгалтерського, податкового, управлінського обліку зовнішньоекономічної діяльності, допоможе уникнути помилок, зменшити зусилля, підвищить точність обліку та покращить оптимізацію процесів.

РОЗДІЛ 3

ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1 Особливості оподаткування та організація зовнішньоекономічної діяльності в умовах законодавчих змін

Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності займає вагоме місце у фінансово-господарському механізмі функціонування підприємств, що здійснюють експортно-імпортні операції, оскільки воно безпосередньо впливає на рівень доходів, витрат, конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках, а також на загальну фінансову стабільність підприємства. Економічна доцільність та ефективність здійснення зовнішньоекономічної діяльності багато в чому визначається податковим навантаженням, а також прозорістю та передбачуваністю фіскальної політики держави. Умови ведення ЗЕД в Україні істотно залежать від динаміки нормативно-правового середовища, що постійно трансформується під впливом як внутрішніх економічних викликів (зміна обмінного курсу, інфляція, регіональні обмеження), так і зовнішньополітичного курсу держави, євроінтеграційних процесів, вимог міжнародних фінансових організацій та умов глобальних торговельних договорів.

Особливої актуальності набуває дане питання в умовах воєнного стану, коли держава змушена оперативно змінювати правила регулювання торгівлі для підтримки економіки, безпеки та продовольчої незалежності. Сільськогосподарські підприємства, зокрема ТОВ «АРЧІ», яке бере активну участь у міжнародній торгівлі, зіштовхуються з необхідністю оперативної адаптації до численних вимог чинного податкового, митного та валютного законодавства, включаючи специфіку розрахунків з нерезидентами, контроль

за експортом стратегічної сировини, застосування міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування. Крім того, підприємствам необхідно враховувати особливості дії режиму валютного контролю, митного оформлення, коригування податкових накладних, що потребує високої правової грамотності та глибокого розуміння специфіки ЗЕД в умовах законодавчих змін.

Особливості оподаткування зовнішньоекономічної діяльності полягають у складному поєднанні норм і вимог одразу кількох регуляторних напрямів, серед яких ключовими є національне податкове законодавство, правила валютного контролю, порядок митного оформлення експортно-імпортних операцій, а також ведення бухгалтерського обліку з урахуванням міжнародних стандартів. ЗЕД є тією сферою, де всі ці елементи перетинаються на практиці, вимагаючи від підприємства не лише технічної точності у розрахунках, а й стратегічного підходу до планування податкового навантаження та оформлення зовнішньоекономічних контрактів.

Окрім внутрішніх норм, додаткові складнощі створює необхідність дотримання норм міжнародного податкового права – зокрема, положень Конвенцій про уникнення подвійного оподаткування, які регулюють обкладення доходів підприємств, що працюють з іноземними партнерами. Важливими є також правила трансфертного ціноутворення, що застосовуються у випадках, коли контрагентами виступають пов'язані особи або компанії-резиденти країн з преференційним оподаткуванням. У зв'язку з цим, діяльність у сфері ЗЕД вимагає постійного оновлення знань, уважного аналізу змін законодавства, а також високої юридичної і податкової грамотності бухгалтерського та фінансового персоналу підприємства. Невиконання будь-якого з цих вимог може призвести до штрафних санкцій, блокування податкових накладних, зупинення митного оформлення та інших ускладнень.

У зв'язку з впровадженням в Україні воєнного стану, значними викликами для національної економіки та необхідністю забезпечення

фінансової стабільності, державні органи були змушені оперативно внести суттєві корективи у податкове та митне законодавство. Зміни торкнулися ключових нормативно-правових актів, зокрема Податкового кодексу України (ПКУ), Митного кодексу України, Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», а також численних підзаконних актів і постанов Кабінету Міністрів України, які регламентують порядок здійснення експортно-імпортних операцій. Актуалізувалися норми валютного регулювання, з'явилися тимчасові обмеження та спеціальні умови для окремих категорій товарів, що вимагають особливого контролю під час переміщення через митний кордон.

Одним із найважливіших та інституційно значущих нововведень стало впровадження Режиму експортного забезпечення (РЕЗ) – спеціального правового режиму, який запроваджено з метою підвищення прозорості та ефективності зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного часу. Головна мета цього механізму полягає у забезпеченні належного державного контролю за обігом стратегічно важливих товарів, недопущенні їх нелегального вивезення за межі країни, стабілізації валютного ринку, оптимізації податкових надходжень та підвищенні рівня звітності та обліку з боку підприємств-експортерів. РЕЗ також виконує функцію інструмента відбору надійних суб'єктів господарювання, які відповідають критеріям прозорості, відповідальності та здатності виконувати свої податкові й валютні зобов'язання у повному обсязі.

У рамках впровадженого в Україні Режиму експортного забезпечення (РЕЗ) державою встановлено обов'язкову умову: право на експорт стратегічних товарів мають виключно підприємства, зареєстровані як платники податку на додану вартість. Ця вимога стала особливо актуальною для підприємств аграрного сектору, зокрема для ТОВ «АРЧІ», яке здійснює вирощування, первинну переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції з високим експортним потенціалом. Реєстрація платником ПДВ дозволила підприємству не лише зберегти доступ до зовнішніх ринків у

складних умовах воєнного стану, а й забезпечити дотримання вимог фіскального законодавства щодо звітності, оформлення податкових накладних та реєстрації їх у ЄРПН.

ТОВ «АРЧІ» безпосередньо зацікавлене у збереженні права експорту, оскільки основними товарами його зовнішньоекономічної діяльності є пшениця, кукурудза, ячмінь, ріпак, соняшник та соя – культури, що входять до переліку продукції, експорт якої підлягає контролю у рамках РЕЗ. Також підприємство реалізує продукти переробки – зокрема соняшникову та ріпакову олію, макуху, що підпадають під дію посиленого податкового регулювання. Дотримання вимог законодавства щодо оформлення податкових накладних, митного оформлення, а також відповідності строкам валютного нагляду є критично важливим для безперебійної діяльності ТОВ «АРЧІ» на міжнародному ринку. Таким чином, підприємство успішно адаптується до змін податкового середовища, демонструючи приклад ефективного впровадження сучасних механізмів обліку в аграрній ЗЕД.

Перед поданням митної декларації суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, зокрема ТОВ «АРЧІ», зобов'язаний своєчасно та коректно оформити податкову накладну (ПН) на кожен окремий вид товару, що експортується. Згідно з вимогами чинного законодавства, у ПН обов'язково має бути вказано дату складання документа, номер зовнішньоекономічного договору, одиницю виміру (виключно в кілограмах), а також інші необхідні реквізити, включаючи код товару за УКТ ЗЕД, ціну, обсяг, а також інформацію про сторону-нерезидента. У ТОВ «АРЧІ» така процедура є стандартною частиною логістичного та фінансового процесу, оскільки більшість операцій здійснюється з аграрною продукцією, яка підпадає під особливий режим оподаткування при експорті. Вчасна реєстрація ПН у Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН) є критично важливою, адже навіть незначне порушення термінів або помилки у заповненні можуть призвести до блокування накладної. У свою чергу, така ситуація автоматично

унеможливиює оформлення митної декларації, що зупиняє або значно затримує експортну поставку, створюючи ризики для виконання контрактів.

Ключовим моментом у процесі оподаткування є дата оформлення митної декларації, яка офіційно визнається датою виникнення податкових зобов'язань з ПДВ. Це означає, що саме з цього моменту підприємство повинно відобразити відповідну суму податку у своїй звітності, незалежно від того, чи отримано вже валютну виручку за поставку. У випадку ТОВ «АРЧІ», яке нерідко працює з форвардними контрактами, це вимагає особливої уваги до юридичного оформлення документів, адже зміст ПН у таких випадках має відповідати спеціальним вимогам – зокрема, обов'язковому зазначенню ознаки форвардного договору. Це дозволяє уникнути ризиків при перевірках з боку контролюючих органів та гарантує правильне відображення операцій в обліку. Таким чином, своєчасне формування та реєстрація податкових накладних є запорукою безперебійного здійснення експортної діяльності та фінансової стабільності підприємств

Ставка податку на додану вартість (ПДВ) при здійсненні експортних операцій у рамках Режиму експортного забезпечення (РЕЗ) може становити 0%, 14% або 20%, залежно від специфіки товару та дотримання підприємством установлених Податковим кодексом України критеріїв. Застосування ставки 0%, яка є найбільш вигідною для платника податків, передбачено для підприємств, що належно виконують свої валютні зобов'язання перед державою. Зокрема, умовою є те, що сума валютної виручки, не отриманої протягом останніх 12 місяців з моменту здійснення експортної операції, не повинна перевищувати 20% від загальної суми експортних контрактів, за якими завершився встановлений строк валютного контролю. Такий підхід є частиною державної політики щодо підтримки прозорості та дисципліни у сфері ЗЕД, адже стимулює підприємства до своєчасного проведення розрахунків з іноземними контрагентами, що, своєю чергою, позитивно впливає на валютну стабільність країни.

Для ТОВ «АРЧІ», яке активно експортує сільськогосподарську продукцію та веде розрахунки у валюті з закордонними покупцями, дотримання цих вимог є одним із пріоритетів. Використання нульової ставки ПДВ дає підприємству змогу зменшити податкове навантаження, прискорити повернення обігових коштів через механізм бюджетного відшкодування, а також забезпечити конкурентоспроможність своєї продукції на зовнішніх ринках. ТОВ «АРЧІ» впровадило систему регулярного моніторингу валютних надходжень та суворий контроль за строками валютного нагляду, що дозволяє не лише уникати штрафних санкцій, а й стабільно користуватися перевагами, які надає ставка ПДВ 0%. Така фіскальна дисципліна стала невід'ємною частиною ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві.

У разі виникнення потреби у внесенні змін до раніше оформлених податкових накладних, підприємство має законне право скористатися процедурою розрахунків коригування (РК). Така процедура передбачена Податковим кодексом України та реалізується шляхом подання відповідного документа до Єдиного реєстру податкових накладних (ЄРПН). Вона дозволяє виправити помилки або уточнити показники податкових накладних у зв'язку з фактичними умовами експорту, змінами у кількості товару, його вартості або після завершення валютного контролю. Для ТОВ «АРЧІ», яке регулярно здійснює зовнішньоекономічні операції, механізм РК є надзвичайно важливим інструментом коректного податкового обліку, що дає змогу оперативно реагувати на зміни в умовах виконання контрактів і дотримуватись вимог законодавства.

Наразі законодавством визначено три типи розрахунків коригування, які застосовуються залежно від етапу здійснення експортної операції:

- РК_1 (до митного оформлення): використовується у випадках, коли до моменту подання митної декларації виникає необхідність уточнення кількості або вартості продукції. Такий розрахунок коригування має бути обов'язково зареєстрований у ЄРПН до початку митного оформлення. У

діяльності ТОВ «АРЧІ» це актуально, наприклад, при зміні партії товару або погодженні нової ціни із закордонним покупцем.

- РК_2 (після митного оформлення): формується після фактичного вивезення товарів за межі митної території України та подання остаточної митної декларації. Його мета – привести податкову накладну у відповідність до реальних даних митних документів. Згідно з вимогами, для кожної ПН дозволяється скласти лише один РК_2. У ТОВ «АРЧІ» такий документ застосовується для корекції даних щодо ваги або вартості товару, якщо виявлено розбіжності після експорту.

- РК_3 (після завершення валютного контролю): оформлюється у разі необхідності зміни ставки ПДВ, наприклад, якщо підприємство спочатку застосувало ставку 20% або 14%, але після підтвердження факту валютного надходження банком та отримання відповідного повідомлення від податкової служби має право на застосування ставки 0%. Такий розрахунок є остаточною, і після його реєстрації будь-які подальші зміни до ПН не допускаються. У ТОВ «АРЧІ» РК_3 є інструментом оптимізації податкового навантаження при чіткому дотриманні валютної дисципліни.

Таким чином, грамотне застосування механізму РК дозволяє ТОВ «АРЧІ» забезпечувати точність податкових зобов'язань, уникати штрафів і мінімізувати ризики блокування податкових документів з боку контролюючих органів.

Експортні операції, здійснені суб'єктом господарювання, обов'язково відображаються у податковій декларації з ПДВ у тому звітному періоді, в якому було оформлено митну декларацію на експорт. Відповідно до норм Податкового кодексу України, саме дата митного оформлення вважається датою виникнення податкового зобов'язання, незалежно від дати реєстрації податкової накладної або фактичного надходження валютної виручки. У випадку, якщо за підсумками звітного періоду у підприємства виникає від'ємне значення ПДВ, така сума підлягає бюджетному відшкодуванню у загальному порядку, передбаченому законодавством. Це дозволяє

підприємствам, таким як ТОВ «АРЧІ», компенсувати витрати на закупівлю товарів, сировини та послуг, які були використані для здійснення експортної діяльності. Таким чином, відшкодований ПДВ може бути використаний для поповнення обігових коштів, що позитивно впливає на загальний фінансовий результат підприємства та його інвестиційні можливості.

В умовах дії Режиму експортного забезпечення (РЕЗ) законодавством також передбачено додаткові захисні механізми, спрямовані на боротьбу з фіктивними експортними операціями. Зокрема, якщо податкова накладна (ПН), зареєстрована в Єдиному реєстрі податкових накладних, не була підтверджена відповідною митною декларацією протягом 30 календарних днів, її реєстрація анулюється. Це автоматично позбавляє підприємство права на формування податкового кредиту за відповідною операцією. Для ТОВ «АРЧІ», як для чесного та прозорого учасника ринку, така норма не створює перешкод, але водночас є гарантією чесної конкуренції, адже виключає можливість зловживань з боку недобросовісних компаній, які вдаються до схем штучного експорту заради незаконного відшкодування ПДВ. Саме дотримання цих норм є запорукою стабільної податкової політики підприємства, яке зацікавлене у легальній та контрольованій зовнішньоекономічній діяльності.

У цілому, впровадження Режиму експортного забезпечення (РЕЗ) стало однією з ключових фіскально-економічних реформ у сфері оподаткування зовнішньоекономічної діяльності, спрямованою на комплексне удосконалення механізмів контролю за експортом товарів стратегічного значення. Цей режим дозволяє державі забезпечувати прозорість і легальність зовнішньоекономічних операцій, запобігати тінізації експорту, контролювати дотримання валютного законодавства, мінімізувати зловживання з відшкодуванням ПДВ, а також підвищувати доходи державного бюджету. Одночасно з цим, РЕЗ створює для бізнесу чіткі правила гри, де лише ті підприємства, які дотримуються податкової дисципліни та здатні забезпечити належний документообіг, можуть

безперешкодно здійснювати експорт. Водночас це посилює вимоги до внутрішніх процесів підприємств – від цифрової грамотності персоналу до системної роботи з податковими органами.

Для ТОВ «АРЧІ», як сільськогосподарського виробника з активною експортною орієнтацією, дотримання вимог РЕЗ є не лише формальним обов'язком, а й стратегічною конкурентною перевагою. Підприємство демонструє високий рівень адаптації до нових умов – зокрема, впроваджено механізми оперативного оформлення податкових накладних, точного дотримання строків митного оформлення, контролю за виконанням валютних зобов'язань і своєчасного реагування на зміни законодавства. Це дозволяє ТОВ «АРЧІ» уникати ризиків блокування документації, мінімізувати затримки у відвантаженнях, ефективно управляти податковими зобов'язаннями та забезпечувати регулярне бюджетне відшкодування ПДВ, що зміцнює фінансову стійкість підприємства. У результаті, ТОВ «АРЧІ» не лише успішно функціонує в умовах дії РЕЗ, а й формує репутацію надійного експортера, який здатен працювати відповідно до найвищих стандартів обліку та фіскальної прозорості.

3.2 Оподаткування, облік та напрями удосконалення роботи сільськогосподарських підприємств

Сплата податків у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарськими підприємствами охоплює низку важливих податкових зобов'язань. До основних належать податок на додану вартість (ПДВ), митні платежі, податок на прибуток підприємств, а також інші обов'язкові збори, передбачені чинним законодавством. У діяльності таких підприємств, як ТОВ «АРЧІ», ці елементи податкової системи тісно пов'язані із зовнішньоекономічними операціями, тому правильне й своєчасне їх виконання безпосередньо впливає на фінансову стійкість і репутацію підприємства як надійного учасника міжнародної торгівлі. В умовах

динамічних змін законодавства та підвищених вимог до звітності постає потреба у вдосконаленні податкового регулювання, що має на меті зменшення фіскального тиску на сільськогосподарський бізнес, підвищення прозорості облікових процедур та стимулювання розвитку експортного потенціалу.

Запровадження комплексу системних заходів з удосконалення податкової системи є необхідною умовою підвищення ефективності роботи підприємств-експортерів, включно з ТОВ «АРЧІ». Ці заходи мають охоплювати розробку, реалізацію та підтримку механізмів податкової оптимізації, що відповідають нормам чинного законодавства і дозволяють підприємствам більш раціонально планувати фінансові потоки. Одним із ключових напрямів виступає спрощення податкового адміністрування, яке передбачає розробку та впровадження чітких і прозорих алгоритмів нарахування податків, зокрема для експортно-імпортних операцій. Це дозволяє мінімізувати ризики помилок, забезпечити своєчасну подачу декларацій, скоротити витрати часу на підготовку документації та значно зменшити адміністративне навантаження на бухгалтерську службу підприємства. Для ТОВ «АРЧІ» це особливо важливо з огляду на сезонність виробництва, високі обсяги реалізації продукції за межі країни та необхідність підтримання безперебійного документообігу з митними і податковими органами.

Одним із важливих напрямів удосконалення податкової системи в аграрному секторі є запровадження податкових пільг для експортерів продукції рослинного та тваринного походження. Такі пільги спрямовані на стимулювання експорту, підтримку вітчизняного виробника та підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках. Для підприємств на кшталт ТОВ «АРЧІ», яке спеціалізується на вирощуванні та переробці рослинницької продукції, зокрема зернових і олійних культур, такі податкові преференції дозволяють суттєво знизити фіскальне навантаження, що, у свою чергу, дає змогу

акумулювати більше фінансових ресурсів для розвитку виробництва, модернізації техніки та розширення експортних поставок. Надання податкових переваг у вигляді застосування зниженої ставки ПДВ або відстрочки сплати податків на період реалізації експортних контрактів створює сприятливі умови для виходу на нові ринки, укладання вигідних контрактів і посилення економічної стабільності аграрного бізнесу.

Ще одним важливим кроком у підвищенні ефективності податкового адміністрування та обліку ЗЕД є діджиталізація та цифровізація процедур, що охоплює використання електронних декларацій, впровадження автоматизованих систем розрахунку ПДВ, систем контролю за митним оформленням, електронного документообігу та аналітичних платформ для обліку експортних операцій. У ТОВ «АРЧІ» активно впроваджуються цифрові інструменти, що забезпечують більш оперативне, точне і прозоре ведення звітності – це, зокрема, автоматизація формування податкових накладних, інтеграція бухгалтерських програм з електронними кабінетами податкових органів, використання електронного цифрового підпису (ЕЦП) для підтвердження документів. Ці заходи не лише підвищують швидкість обробки інформації, а й зменшують ймовірність технічних та людських помилок, знижують ризики податкових порушень і сприяють формуванню позитивної податкової історії підприємства. У результаті, діджиталізація стає невід'ємною частиною стратегічного управління ЗЕД, дозволяючи підприємству залишатись конкурентоспроможним у цифрову епоху.

Не менш важливим напрямом удосконалення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств є підвищення професійної компетентності фахівців, які забезпечують податковий і митний супровід операцій. Проведення тематичних тренінгів, семінарів, вебінарів та програм підвищення кваліфікації дозволяє персоналу бути в курсі актуальних змін у законодавстві, правильно трактувати та застосовувати податкові норми, уникати типових помилок, що можуть призвести до фінансових санкцій. Особливе значення має регулярне отримання консультацій фахівців-

практиків, які спеціалізуються на питаннях податкового обліку у сфері ЗЕД. У ТОВ «АРЧІ» акцент робиться на постійному професійному розвитку працівників бухгалтерського та юридичного відділів, що дозволяє підприємству своєчасно адаптуватися до нових вимог Податкового та Митного кодексів, а також підвищити якість податкового планування. Завдяки цьому підприємство зменшує ризики перевитрат, мінімізує можливість нарахування штрафів і забезпечує стабільну роботу у зовнішньоекономічному середовищі.

Ще одним ключовим заходом є скорочення часу на оформлення експортно-імпоротної документації та підвищення прозорості митних перевірок, що безпосередньо впливає на ефективність функціонування підприємств у сфері міжнародної торгівлі. Спрощення процедур дозволяє знизити операційні витрати, уникати затримок при доставці продукції, що особливо критично для сільськогосподарських товарів із обмеженими термінами зберігання або сезонним характером реалізації.

У випадку ТОВ «АРЧІ», впровадження ефективних механізмів комунікації з контролюючими органами, використання електронного документообігу та попередня підготовка до митних перевірок дозволяють значно зменшити часові витрати, забезпечити безперервність експортної логістики та підвищити загальну економічну ефективність підприємства.

У перспективі реалізація таких заходів формує сприятливе податкове середовище, що не лише підвищує фінансову стійкість сільськогосподарських підприємств, а й сприяє зростанню їх конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Для ефективного ведення бухгалтерського та податкового обліку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні створено низку сучасних програмних рішень, серед яких особливе місце займає інтегрована система BAS (Business Automation Software).

Ця платформа повністю відповідає чинним вимогам податкового, митного та валютного законодавства, забезпечує високий рівень автоматизації всіх облікових процесів, пов'язаних із ЗЕД.

Вона дозволяє здійснювати комплексний облік зовнішньоекономічних контрактів, інвойсів, товарно-транспортних накладних, митних декларацій з урахуванням логістичних маршрутів, а також підтримує автоматичне формування звітності, аналіз витрат, маржинальності поставок, своєчасне оновлення регламентів і нормативних документів.

У поєднанні з функцією контролю залишків на складах, розрахунків із контрагентами та обліку валютних операцій, BAS стає незамінним інструментом для прозорого, швидкого та ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

У разі впровадження такої сучасної облікової системи ТОВ «АРЧІ» зможе досягти нового рівня автоматизації та управлінської ефективності. Зокрема, підприємство отримає можливість автоматично здійснювати розрахунок валютного курсу, митних платежів, суми ПДВ, витрат на логістику, що дозволить максимально точно планувати собівартість продукції та формувати фінансову модель поставок.

Також система дозволяє швидко формувати та подавати фінансову і податкову звітність, значно зменшуючи людський фактор і ймовірність помилок у розрахунках. Інтеграція BAS із сервісами податкової, банківськими платформами та системами електронного документообігу дає змогу автоматизувати обмін даними та оперативно реагувати на зміни в законодавстві.

Таким чином, впровадження BAS у діяльність ТОВ «АРЧІ» не лише підвищить точність ведення обліку, а й створить додаткові стратегічні переваги у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю, дозволяючи сконцентруватись на розвитку бізнесу та розширенні експортних можливостей.

Таблиця 3.1 – SWOT – аналіз оподаткування експортних операцій підприємства ТОВ «АРЧІ»

Сильні сторони	Слабкі сторони
• Застосування нульової ставки ПДВ при експорті продукції; • Право на отримання бюджетного відшкодування ПДВ; • Наявність налаштованих каналів зовнішньоекономічного співробітництва; • Автоматизація обліку ЗЕД через сучасні програмні продукти (BAS, М.Е.Дос тощо); • Оптимізація митних процедур та спрощення логістики; • Досвід взаємодії з контролюючими органами; • Внутрішня політика щодо моніторингу валютних надходжень; • Наявність кваліфікованого бухгалтерського персоналу; • Прозора система документообігу.	• Можливість помилок при заповненні зовнішньоекономічної документації; • Збої при обробці податкових накладних у ЄРПН; • Високий рівень залежності від змін у регуляторній базі; • Відсутність окремо закріпленого фахівця за ЗЕД; • Ускладнення у коригуванні ПН при форвардних контрактах; • Витрати на підтримку програмного забезпечення та навчання персоналу; • Можливі втрати часу при технічних збоях (наприклад, зупинка ЄРПН).
Можливості	Ризики
• Оптимізація податкового навантаження завдяки використанню нульової ставки ПДВ; • Отримання повного бюджетного відшкодування ПДВ на підставі експортних декларацій; • Розширення географії зовнішніх ринків за рахунок зменшення фіскального тиску; • Участь у програмах державної підтримки аграрного експорту; • Впровадження цифрових рішень для моніторингу ЗЕД-операцій у реальному часі; • Інтеграція з міжнародними торговельними платформами; • Автоматизований контроль строків валютного нагляду; • Залучення міжнародних грантів на цифровізацію; • Підвищення іміджу підприємства як добросовісного експортера.	• Часті зміни у податковому та митному законодавстві, які потребують оперативної адаптації; • Ризик затримок оформлення митних декларацій через нестабільність у роботі митних органів; • Ймовірність блокування ПН або зупинення бюджетного відшкодування ПДВ; • Зростання вартості логістичних послуг та валютні коливання; • Небезпека потрапляння під зовнішні санкції або торговельні обмеження; • Штрафні санкції у випадку порушення строків оформлення документів; • Ризик кібератак або втрати даних при роботі з електронними сервісами; • Вплив міжнародної кон'юнктури на ринки збуту.

Джерело: систематизовано автором

Отже, можна зробити висновок, що ефективна організація системи бухгалтерського та податкового обліку експортно-імпоротної діяльності є

ключовою умовою успішного функціонування підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища. Для підприємства ТОВ «АРЧІ», яке активно здійснює зовнішньоекономічну діяльність, надзвичайно важливою є наявність чітко оформленої облікової політики, в якій визначено всі аспекти ведення обліку ЗЕД, порядок розрахунків з нерезидентами, методику формування собівартості експортної продукції, правила відображення ПДВ за нульовою ставкою та методику обліку курсових різниць. Ця політика має відповідати Національним положенням (стандартам) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), нормам Податкового кодексу України, Митного кодексу України та іншим чинним нормативним актам. Важливе значення має також належна організація документообігу, яка включає оформлення експортних контрактів, інвойсів, митних декларацій, товарно-транспортних накладних та інших супровідних документів у суворій відповідності до вимог законодавства та міжнародних стандартів.

Подальше вдосконалення облікових процесів на підприємстві має відбуватися через стандартизацію облікових процедур, деталізацію субрахунків обліку ЗЕД, запровадження аналітичного контролю за кожним етапом експортно-імпоротної операції, а також автоматизацію облікових та звітних процесів. Автоматизований облік дає змогу оперативно формувати фінансову та податкову звітність, здійснювати контроль за строками виконання валютного нагляду, вчасно подавати податкові накладні до ЄРПН, уникати технічних помилок та оптимізувати внутрішній контроль. Особливої уваги потребує налагодження контролю за розрахунками з іноземними контрагентами, що дозволить мінімізувати ризики прострочення платежів, порушення валютного регулювання та забезпечити повноту відображення доходів у звітності. Завдяки такому підходу, підвищується прозорість фінансової інформації, покращується якість управлінської аналітики та прийняття рішень на всіх рівнях управління.

У перспективі перехід на сучасне програмне забезпечення, таке як система BAS або інші автоматизовані платформи, дозволить ТОВ «АРЧІ»

повністю інтегрувати облік ЗЕД у загальну систему управління підприємством. Це забезпечить централізований контроль над усіма операціями, включаючи формування податкових накладних, реєстрацію валютних контрактів, автоматичний розрахунок митних платежів, аналітику логістичних витрат та облік курсових різниць. Крім того, програмне забезпечення дозволяє швидко адаптуватися до змін законодавства, мінімізуючи час на перехід до нових правил обліку та оподаткування. У результаті, ТОВ «АРЧІ» отримає сучасну, прозору та адаптивну облікову систему, яка стане надійним інструментом управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах як мирного часу, так і економічних викликів. Такий підхід сприятиме не лише оптимізації податкового навантаження, а й зміцненню фінансової стабільності та розширенню експортного потенціалу підприємства.

ВИСНОВКИ

У результаті написання кваліфікаційної роботи було досліджено теоретичні та методичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності, сутність, нормативно- правові документи якими регулюється зовнішньоекономічна діяльність, нюанси здійснення експорту, розглянуто документування експортно-імпортних операцій, що дозволяє зробити такі висновки та пропозиції:

1. У роботі проведено ґрунтовний аналіз нормативно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Визначено, що регулювання ЗЕД є багаторівневим і включає міжнародне, національне та підзаконне законодавство. Особливу увагу приділено таким нормативним актам, як Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», нормативам Національного банку України та міждержавним угодам про уникнення подвійного оподаткування. В умовах воєнного стану відбулися суттєві законодавчі трансформації, зокрема щодо дії режиму експортного забезпечення (РЕЗ). Для підприємств, таких як ТОВ «АРЧІ», ці зміни вимагають постійного моніторингу, адаптації внутрішніх регламентів та тісної співпраці з фахівцями у сфері податкового консалтингу.

2. Встановлено, що попит на українську аграрну продукцію, зокрема зернові, олійні культури, продукти переробки, є стабільним, але підпадає під вплив світової кон'юнктури, геополітичних чинників та логістичних викликів. Здійснення ЗЕД підприємством ТОВ «АРЧІ» вимагає гнучкого реагування на зміни в умовах зовнішніх ринків, зокрема щодо цін, вимог до якості, сертифікації, митних обмежень. Аналіз процесу документального оформлення експортних операцій показав, що належне ведення контрактної, митної та бухгалтерської документації є визначальним для правомірності застосування податкових преференцій та уникнення штрафних санкцій. Запропоновано вдосконалити механізми внутрішнього контролю за

документообігом, автоматизувати обробку інвойсів, митних декларацій та податкових накладних.

3. У ході дослідження надано повну фінансово-економічну характеристику ТОВ «АРЧІ» як аграрного підприємства, що здійснює активну зовнішньоекономічну діяльність. Проаналізовано основні економічні показники, такі як обсяг реалізації продукції, рівень прибутковості, структура активів, рентабельність експортних поставок. Підкреслено позитивні тенденції зростання у розширенні експортного портфеля підприємства, оптимізації витрат та нарощуванні виробничого потенціалу. Виявлено потребу в автоматизації облікових процесів і зміцненні внутрішньої системи управлінського контролю.

4. З'ясовано, що суб'єкти ЗЕД – це юридичні особи, які мають право здійснювати міжнародну торгівлю відповідно до українського та міжнародного законодавства. ТОВ «АРЧІ» відповідає всім критеріям суб'єкта ЗЕД: зареєстровано у встановленому порядку, є платником ПДВ, має відкриті валютні рахунки, формалізовані контракти з іноземними контрагентами. У роботі деталізовано перелік прав, обов'язків та процедурних вимог до таких суб'єктів, а також описано роль підприємства у формуванні позитивного іміджу України як експортера аграрної продукції.

5. Розглянуто інституційні механізми, які регламентують ЗЕД: митні органи, ДПС, НБУ, Міністерство економіки, органи сертифікації. Визначено, що сучасна організаційна структура потребує глибшої діджиталізації, зниження адміністративного тиску на бізнес та прозорості у здійсненні перевірок. Запропоновано для ТОВ «АРЧІ» створити окремий структурний підрозділ або закріпити відповідальну особу за супровід ЗЕД, з метою підвищення ефективності документообігу, прискорення процедур оформлення та покращення управлінського контролю.

6. У ході дослідження ідентифіковано ключові проблеми: часті зміни законодавства, подвійні тлумачення норм, недосконалість процедур оскарження податкових рішень, відсутність єдиної системи контролю. Для

ТОВ «АРЧІ» запропоновано розробити внутрішні регламенти податкового та митного обліку, підвищити юридичну підготовку персоналу, запровадити модуль правового моніторингу в програмному забезпеченні, що дозволить оперативно реагувати на зміни правового поля.

7. Проведено всебічний аналіз організації бухгалтерського та податкового обліку експортних операцій. Розглянуто порядок оформлення податкових накладних, формування собівартості продукції, облік курсових різниць, визначення податкових зобов'язань. Встановлено, що застосування облікових політик, відповідність НП(С)БО, створення деталізованого аналітичного обліку ЗЕД сприятиме прозорості звітності, зниженню ризиків і покращенню управлінської аналітики.

8. Проаналізовано специфіку оподаткування експортних операцій у режимі РЕЗ, зокрема можливість застосування нульової ставки ПДВ, подання коригувальних розрахунків, строки реєстрації податкових накладних. Визначено, що ТОВ «АРЧІ» має право на застосування 0% ПДВ, що зменшує фіскальне навантаження та підвищує ліквідність. Водночас, дотримання строків валютного контролю та реєстрації ПН є критичними для збереження права на податкові пільги.

9. Запропоновано комплекс практичних заходів: впровадження автоматизованої облікової системи BAS, формалізація внутрішньої облікової політики, створення електронного архіву ЗЕД-документації, підвищення кваліфікації персоналу. Ці заходи дозволять ТОВ «АРЧІ» удосконалити облік, покращити аналітику, підвищити точність і своєчасність звітності та зменшити податкові ризики. В умовах воєнного стану та нестабільного ринку – це критично важливо для забезпечення безперервності бізнесу.

Таким чином, підсумовуючи все викладене в даній роботі та дослідивши особливості організації зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «АРЧІ», можна зробити висновок, що на підприємстві сформована стабільна та ефективна система бухгалтерського обліку, яка повністю відповідає чинним нормативно-правовим вимогам. Внутрішня облікова

політика враховує специфіку експортно-імпортних операцій, а документообіг забезпечує своєчасне формування звітності, податкових накладних, митних декларацій та іншої документації. Це свідчить про високий рівень організаційної культури та належне функціонування облікової системи підприємства.

Поряд з цим, ТОВ «АРЧІ» має вагомі фінансові резерви, що дає можливість стабільно функціонувати навіть в умовах підвищеного економічного ризику та змін у законодавстві. Підприємство активно працює над вдосконаленням логістичних маршрутів, розширенням ринків збуту та налагодженням довгострокових відносин з вітчизняними та іноземними партнерами. Воно не лише утримує сталу клієнтську базу, але й демонструє стратегічне бачення розвитку експортного потенціалу. Завдяки високій якості продукції та ефективній маркетинговій політиці, підприємство залишається прибутковим, а рівень рентабельності свідчить про успішність бізнес-моделі. Продукція, яку реалізує ТОВ «АРЧІ», є затребуваною як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, що забезпечує стабільне зростання економічних показників та конкурентні переваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батюк Р. Моделювання зовнішньоекономічної взаємодії аграрних підприємств України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-39> (дата звернення 27.09.2025)
2. Герасимчук Н.В. Особливості обліку операцій зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С.45–49. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/45> (дата звернення 30.09.2025)
3. Іванієнко В.В., Іванієнко К.В. Теоретичні, технологічні та інформаційні складники процесу формування стратегії розвитку експортного потенціалу підприємств в сучасний умовах господарювання. *Східна Європа. Економіка, бізнес та управління*. Випуск 5 (32). 2021. https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/32_2021/3.pdf (дата звернення 21.10.2025)
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. №291 (зі змінами, внесеними наказом Мінфіну від 31.05.2012 р. № 658). <http://dtkt.com.ua/show/2cid06881.html#in> (дата звернення 17.11.2025)
5. Карачина Н.П., Сметанюк О.А., Вітюк А.В., Мукоїд Д.Д. Діагностика ефективності зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник ХНУ*. 2021. №3. С. 101–108. DOI: 10.31891/2307-5740-2021-294-3-16 (дата звернення 27.11.2025)
6. Карпенко М.О., Карпик Ю.С. Роль стратегічного планування в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук, праць*. К.: НАУ, 2010. Вип. 26. С. 40–44.

7. Кіріллова Л. В. Податкові аспекти зовнішньоекономічних операцій сільськогосподарських підприємств. *Бізнес Інформ*. 2023. № 4. С. 221–226. <https://business-inform.net/journal/221> (дата звернення 07.09.2025)
8. Коваль В., Вдовенко Н., Зось-Кіор, М. Регулювання сільського розвитку для експорту органічної аграрної продукції в нових умовах розвитку міжнародної торгівлі та децентралізації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. Вип. 38. С. 331-337.
9. Кравченко М.В. Шляхи удосконалення управління фінансово-економічною безпекою підприємств аграрного сектору. Східна Європа. *Економіка, бізнес та управління*. Випуск 2 (25) 2020. <https://share.google/CA4GQuoRIQKjK2XMP> (дата звернення 25.11.2025)
10. Крисоватий А.І., Панасюк В.М., Мельничук І.В. Бухгалтерський облік та оподаткування: підручник. Тернопіль: ЗУНУ. В-во «Економічна думка». 2024. 637с.
11. Лубенченко О.Е. Нова система управління якістю в аудиті. Інформація та комунікації. *Статистика України*. 2022. №2. <file:///C:/Users/Luda/Downloads/379-Article%20Text-699-1-10-20221114.pdf> (дата звернення 25.11.2025)
12. Мельник Л.Г. Сучасні аспекти обліку ЗЕД: проблеми та перспективи. *Фінанси України*. 2021. № 9. С. 65–72. <https://financereview.ua/article/view/65> (дата звернення 14.09.2025)
13. Мельничук І.І., Сабадаш Ю.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. Східна Європа. *Економіка, бізнес та управління*. Випуск 1 (28). 2021. <https://share.google/btkYNsXqE6txw4JjD> (дата звернення 07.09.2025)
14. Мойсеєнко І.П., Кузнецова Г.С., Безродна М.С. Особливості організації бухгалтерського обліку та оподаткування нематеріальних активів підприємства. Східна Європа. *Економіка, бізнес та управління*. Випуск 1 (38). 2023. https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/38_2023/17.pdf (дата звернення 14.10.2025)

15. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 13.09.2025)
16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 10.09.2025)
17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення 27.09.2025)
18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 27.11.2025)
19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»: наказ Мінфіну України від 17.08.2000 № 193. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення 12.10.2025)
20. Науменко І.В., Ткаль Я.С. Теоретико-методичні аспекти обліку і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (14-18 квітня 2025 р.). Суми, 2025. С. 298.\
21. Науменко І.В., Ткаль Я.С. Облік експортних і імпорتنих операцій. The 2nd International scientific and practical conference “International experience in scientific research” (September 25-27, 2025) BoScience Publisher, Chicago, USA. С. 341-347.
22. Пилипенко І.В. Експорт продукції рослинництва: облікові аспекти. *Економіка і суспільство*. 2022. № 38. С. 112–118. <https://economyandsociety.in.ua/article/view/112> (дата звернення 12.10.2025)
23. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 10.10.2025)

24. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 12.10.2025)

25. Савчук В.М. Облік експортних операцій на підприємствах АПК: проблеми та шляхи вдосконалення. *Облік і фінанси*. 2023. № 1. С. 33–38. <https://bses.in.ua/index.php/journal/article/view/532> (дата звернення 12.11.2025)

26. Яценко О.М, Завадська Ю.С. Управління зовнішньоекономічною діяльністю сільськогосподарських підприємств у контексті стабілізації національної економіки. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 4. https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/ujae_2023_r04.pdf (дата звернення 12.10.2025)

27. Impact of customs payments on the formation of the country's budget. *Customs and Fiscal Policy Journal*. 2024. № 1. С. 11–20. URL: <https://www.csj.umsf.in.ua/archive/2024/1/5.pdf> (дата звернення 15.09.2025)

28. Mamonova, N., Wengle, S., Dankevych, V. (2023). Queen of the fields in wartime: What can Ukrainian corn tell us about the resilience of the global food system? *Journal of Peasant Studies*, pp. 2513–2538.

29. Norik L. Analysis of the structure of export-import activity of Ukraine. *UE Bulletin*. 2024. Т. 19, № 2. С. 33–40. URL: <https://ue-bulletin.com.ua/en/journals/t-19-2-2024/analiz-strukturi-eksportno-importnoyi-diyalnosti-ukrayini> (дата звернення 11.10.2025)

30. Skydan, O., Dankevych, V., Garrett, R.D., & Nimko, O. (2023) The state of the agricultural sector in Ukraine during wartime: The case of farmers. *Scientific Horizons*. 26(6), P. 134–145. doi: 10.48077/scihor6.2023.134. (дата звернення: 07.12.2023)

31. Smith J., Peterson R. Accounting and taxation issues of agricultural exporters under IFRS. *Journal of International Accounting*. 2021. Vol. 18. P. 41–50. <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-international-accounting> (дата звернення 12.09.2025)

ДОДАТКИ